

KARDABERAZ BILDUMA - 30

LEKUONATAR MANUEL

IDAZ-LAN GUZTIAK

9.

LITERATUR-SORKARI

LEKUONA'TAR MANUEL

IDAZ-LAN GUZTIAK

9.

LJTERA TUR-SORKARJ

Autort Lekuona'tar Manuel
Edita: Libreria Técnica de Difusión - Tolosa
Imprime: Gráficas ESET- Seminario Vitoria
Depósito Legal VI83 - 1985 Vol. 9.
I. S. B. N. 84-398-3322-9

Eskeiñia

*Nere ogei illobai
osabaren gogoangarri*

AUR LITERATURA

Sarrera

(ANDEREÑOAI)

Ikastoletan, abesti askoren —kanta askoren— bearrean arkituko zerate Andereñuok.

Ba dira, leendik, umeak berak sortutako kantak. Bañan zeurok sortu bearke dituzte beste asko, edo-ta, besterem batek egindakoak aukeratu.

Nola sortu? nola aukeratu?

Irizpide bat—kriterio bat—bearke dezute ortarako.

a) Kantaren gaiak, euskal-kutsua izan bearke du alde batetik, eta ume-sikologi-kutsua bestetik. Ume euskaldunentzako interesgarriak diran gauzak kantatu bearke ditu.

b) Ume-kantaren teknikaz egiñak izan bearke dute.

Lenengo puntuari dagokiona, sikologo baten egitekoa da, batez ere.

Nik, bigarren puntua bakarrik ikutuko bet itzaldi ontan : Ume-kantaren teknika. Nola eratu izan dituzte gure umeak, beren kantak?

Orra, nere itzaldi onen gaia.

Ume-Kantak

(Andereñoentzako itzaldi. Loyola, 1971 abuztuan)

AsiERAKO GALDERA

—Gauza errexak al da, ume-kanta bat egitea? zernai esatea naikoa al da, ume-kanta bat egiteko?

Ba dirudi ala dala. Begira adigarri bat:

Arriola-marriola, kin-kuan-kin;
portan zela, portan min.
Arrixamalet, marrisamalet,
kirun-karun, pek.

Ba dirudi, kanta ortan zernai esaten dala. Ez bait da esaten ezer idearik, ezer adigarririk...

Bañan ba da or teknika bat, ezer adigarririk esan gabe, «kanta» bat egiteko teknika. Orixe da aurraren poesia. Gero ikusiko degu, zertan dagon poesi orren izaera, mamia, muña. Bañan, asiefan, aitor dezagun, ba dala or teknika bat.

Bere teknika ortan umeak ezer esan gabe osatzen du bere olerkia, bere poesia. Ezer «idearik», ezer «adigarririk» esan gabe, umeak «gauzak» *pintatu*, gauzak *kantatu*, eta gauzak *dantzatu* egiten ditu. Orixe bait da umearen. poesia : ez geiagorik, bañan ezta gutxiagorik ere.

Ez da, ez, gauza errexak, ez da nolana egin ditekenez gauza, ezkerreko eskuz egin ditekenez obra bat; bost zentzuak ere bearrezkoak ditu gaurko olerkariak, *Ume-hanta* on bat egiteko.

EZER ESAN GABE?

Ezer esan gabe, edo ezer gutxi esanaz egitem ditu aurrak bere kantak. Eta ortatik sortzen zaizkigu bi ume-kanta-klase: ezer esaten: ez dutenak —itxuraz ezer esan nai ez dutenak— eta ezer gutxi esaten dutenak.

1) Ezer esan nai ez dutenai, nik nere liburu batean, «poesia decorativa», «olerki edergarria» esan izan diot.

Adibidez :

Riki-tiki, tiki-tiki,
riki-tiki-tona...

Itxuraz ezer esan nai ez duan kanta; bañan, ezkutu-ezkutuan zerbait gauza polit eta goxo esaten duana.

Nere liburu artan esaten dedan bezela, kanta au beste kanta baten argitan ipiñita, oso esan-nai-dun azaltzen zaigu.

Orra beste kanta argigarri ori :

Runku-tunku, tunku-tunku
runku-tunku-tuna...

Kanta au, aurrari lo-eragitekoa da; orregatik erabiltzen du, alde batetikuocaHUuna, *u*; eta bestetik, *coivsonante* biguna, *n*.

Bestea, berriz, aurrari dantzatzekoa da; eta orregatik erabiltzen du, alde batetik, *vocal* argia, *i*; eta bestetik, *consonante* gogorak *t* eta *k*. Eta, esan-nai-kontuan, ba dago¹ or, ezkutu-ezkutuan, itzetan trabaturik, batean *kutun-kutun- kuiun* bat, eta bestean, *tiki-iiki-iiki* bat; aur txiki kutun bati esateko itzik goxoenak, alegia...

Orra, beraz, itxuraz ezer esan nai gabeko kanta, ume-kanta polit bat.

Ari ortako berekoa da, asieran ipiñi degun, arako «Arriola-marriola» ura ere; bear bada, ez ain esan-nai argikoa, bear bada esan-nairik batere gabekoa, zerbait edergarri bakarrik duana : ritmoa edo kolorea edo olako zérbait.....

UME-KANTA BERE BARRUTI-

Ideiarik esan ez baño, gauzak *pintatu*, *kantatu* ta *dantzatu* egiten dituala aurrak bere kantuetan, esan degu.

Ikustagun ori, argixeago.

«GAUZAK» PINTATU

Aurrak, beren kantaetan, beren olerkietan, ccgauzak» pintatu egiten dituzte.

Gaurko egunean ba dago Pintura bat, «Pintura abstraktoa» esaten zaiona, umeen ccitzezko» pintura onen antza aundia duana : Pintura Abstraktoa; «Pintura prehistorikoa». ere esan bait liteke : «Pintura *neolitiko*»; arrasto birekin gauza bat pintatzen duana; adibidez, bi lerro gurutzetukin —gurutze batekin— gizona esan nai duana; eta arrasto bat eta bi gurutzeturekin muskerra esan nai duana; eta A mayuskula etzan batekin, idia esan nai duana —idi-buru bat, alegia, adar-ta-guzti—; geiago oraindik, zeruko zenbait izar-pilloetan «Dabid'en gurdia» bere lau kurpillekin eta iru mando errenkadan aurretik... Pintura abstraktoa, alegia : lerro batzuek, arrasto batzuek... eta kolore-zaplastatxo bat.

Umeak ere, beren kantuetan, «Pintura abstrakto bat» egiten digute.

—Nola?

—Onómatopeyaren bitartez, batez ere : *kukurruku* baten bitartez; *traka-traka* baten bitartez; *xirrixi-mirrixi* baten bitartez. Onomatopeya.

Onomatopeya, ba dakizute zer dan : itzen bitartez gauzaen soñua imitatzea; ollarraren kantua, astoaren pausoa, otordu txar baten xix-triña...

Pintura abstrakto oiek umeak bi bidetatik egiten ditu :

a) onomatopeyaren bitartez; eta

b) itzen formak itxuragabetuaz.

Begira bi adigarri, bi bide oiek argitzeko :

Bazkari xixtrin bat:

Xirrixi-mirrixi, gerrena, plat:
olio-zopa, *kikili-salda*,
*urru*p edan, edo *klik* :
ikimilikili-klikl

Kopla ontan, lau errenkadan bost onomatopeya ta itz itxuragabetu bat ikusten ditugu: *kikili* (*kikirri*, *kikirriki*) = ollaskoa, *urru*p = txur-rut-egitea, *klik* = irixtea; *xirrixi-mirrixi* = xurra, alegia; eta *ikimilikili-klik*, danaren bukaerako...

Eta, itz itxuragabetuaren bidetik, lejen aipatu degun arako *plat* («ge-
rrena, plat» = burrunzti ta platera) zartaz gañera, beste agerri au :
bele-eiza baten poematxoa, alegia : «bat, bi, iru, lau, bost, sei, zazpi,
zortzi» itzok itxuragabetuz :

Baga, biga, iga, laga,
boa,zei, zai, zoi
bele; arma, tiro : pun!».

Nik nere liburuan diodan bezela, gauza baten onomatopeyak, umea-
ren irudimenean gauza bera pintatu egiten du. Umeari, *kukurruku* ba-
tek, ollarraren deskripziorik bizienak baño askotaz biziago sortzen dio
bere irudimenean. ollarrareni irudia.

Eta esan. bearrik ez dago, zenbat eta zenbat onomatopeya erabiltzen
duten umeak beren kantuetan : dala gauza bakoitzak ateratzen duan
soñu edo zarataren onomatopeya (*kukurruku, kua-kua, guau-guau*), da-
la gauzari guk esaten diogunarena (*arre-arre, io-io, kurrin-kurrin, lua-
lua, bunbullun-bunbullun*); eta oiekin batean, *kriskitin-kriskitin* ta *txu-
ri-ta-gorri-ta kikirriki!*

Olakoxe mundu zoragarri batean bizi bait dira umeak, jaiotzatik,
beren imdimen ta oroimen xamur-xamurrean.

Eta olako gaiez osatzen dira, baita, onoko au bezelako aur-poema
zoragarriak : txori txiki baten gari-pillaren poematxoa :

Txim-txirikitin, txorie,
txoritxo txilibitarie...
Erein nuan garie,
pilla ikaragarrie...
Txim-txirikitin, txorie,
txoritxo txilibitarie...
imiña bat zan guztie.

CÍGAUZAK» KANTATU

Umeak esan diteke, bere mundu txikiko olerkitxoak, danak kanta-
tuak dituala. Kanta xume-xumea geienetan, bi-notaduna; bukaeran, be-
ar bada, zerbait apañagoa.

Adigarri batzuek ipiñi besterik ez degu egingo emen.

- 1) Arre-arre, mandako :
bigar Tolosa'rako,
etzi Iruña'rako...
—Andik zer ekarriko?
—Zapata ta gerriko.

(Sol-sol, sol-sol, lala-sol; sol-sol, sol-sol, lala-sol...).

- 2) Din, dan —Nor il da?
—Peru zapataria.
—Zer egin du pekatu?
—Erregeren txakurra urkatu.
—Ori ez duk pekatu.

(La, sol. Lala-sol; lala-solsol, lala-sol... Lala-solsol, fafa-sol).

- 3) Exenplo berexi.
—JNik azak egoxi;
egoxi ta *kik*...
—Gexurra diok ik.

(Solsol-sol la-sol re; solsol-sol la - sol re; sol sol sol sol la; sol fa re mi fa sol).

- 4) Atxiyo-matxiyo komiyo pan;
nere semia errotan...
Errotara ninjoala, topatu nuen erbi bat;
Kendu niyon begi bat,
para niyon berri bat...
Errota-pio : klak! klak!

(Solsol-solsol lalala sol...).

- 5) Aldapeko sagarraren,
adarraren puntan,
puntaren puntuan,
txoriya zegoan kantari :
txiru-liru-li; txiru-liru-li...
Nork dantzatuko ote du soñutxo ori?

Eta aurra aunditu alean, kantu apañoak.

DANTZA

Dantza, ots! askotan gorputzaren ibilli xume bat, atzera ta aurrera. Dantza xumea, kantua bera oi dan bezela.

Aurrak, beti ere, beren kantuari gorputzaren ibilli pixka batekin laguntzen diote. Umeak, Ikastolan, Aita Gurea kantatzean —eta beti ere kantatu egiten dute— exerita daudela, gorputzari eragin txiki bat egiten diote, atzera ta aurrera.

Gorputzaren ibillitxo ori, beti ere berdiña, beti ere neurtua egin oi dute, danok batean, ibilli ritmikoa, alegia.

Aurrak, ritmoaren sena, instintoa, oso bizkorra du. Ez bertsoa kantatzen ari danean bakarrik; baita itz-lauzko, prosazko, zatiren bat kantatzean ere. «Aita gurean» adibidez. «Aita gurea» kantatzean —bi notadun kantu xume-xume artan— berak bereala arkituko dute itzen barruan ezkutaturik dagon ritmoa, naurria; eta ritmo ortan erabilliko dute danok gorputza: era ontan, gutxi-gora-beera, guztiok dakizuten bezela : «Aita gure/a zerue/tan zaude/na san/tifikatu/a izan be/di zure ize/na be/tor guga/na zu/re erreinu/a e/gin be/di zu/re borondate/a no/la zeru/an a/la lurre/an». Olaxe dana : kanta ta dantza.

Eta ola betetzen da umeen Olerkian, arrigarri-arrigarriro, arako orain iru milla urteko Grekoen Odaz asan oi dono : Grekoak, beren Odak —beren Olerkirik ederrenak— etzituztela esan utsik, rezitatu utsik egiten; kantatu eta dantzatu egiten zituztela denbora berean; ola egin oi zuala Sofokles'ek bere Tragediak Teatroan ematean : odaren itzak kantuz eta dantzaz idartzen zituala, Tragediaren Koroa Prosenioan dirijitzen zuanean.

Umeak ere, iru milla urteren buruan, orixé egiten bait dute... Eta, geaiago oraindik, ye-ye-jendeak ere ba dirudi beste orrenbeste egin nai dutela, beren gorputz-biurriketa naasi oietan...

Itz bitan : umeak beren ritmo-senari jarraituaz, dantzatuak nai dituztela beren kantuak.

RITMOA

Dantza-kontu onen osagarri, esan dezagun orain zerbait ritmoari buruz.

—Zer da ritmoa?

—«Ibilliaren neurria», esan oi da. Berdin izan bait diteke oñezko ibilliarena, naiz oiñezko ibillian neurtzen degun bertso edo doñu baten neurria.

Doñu bat entzuten degunean, nai ezta-ere, neurri bat ipintzen diogu. Ortarako doiñua troxutan zatitzen degu, troxu bakoitzeko silaba edo ots bakoitzari bere izaera emanaz, batzuek indartsuago eta besteak argalago. Eta ola, trenaren otsa entzutean, gure ritmo-senak ots ura *fáfa-fafa* biurtzen digu; eta, zaldiaren trotea baldin bada, *trákatan-trákatan*.

Soiñu ori, bear bada, bere báitan ez da puskatua egongo, ots guztiak berdiñak izango ditu; bañan gure belarriaren ritmo-senak, beti ere ortara bultzatuko gaitu: otsak troxutan ipintzera eta ortarako troxu bakoitzean ots bat besteak baño ozenago, indartsuago, argiago egitera.

Bañan au ere bai : troxu oiek, batzutan bi otsezkoak, bi silabakoak izango dirala (trenaren *fáfa* bezela) eta beste batzutan iru otsezkoak (zaldiaren trotea bezela, *trákatan*); troxu bakoitzari «oña» esaten bait zaio; eta oin bakoitzari «oin espondaikoa», eta oin irukoitzari «oin daktilikoa».

Orixe da ritmoaren berezko legea.

Nundik artzen du, ordea, gure belarriak apioa, oiñak ola egiteko? batzuetan bikote, besteetan irukote?

Ez da errex erantzuten. Dударik gabe itzen izaerak berak laguntzen dute ortarako: itz bakoitzak ba du bere baitan alako berezko izaera bat, puskaketa oiek ola egiteko. Umeak, «Aita gurea» kantatzean, betetzen dute ederkitxo lege ori.

Bañan umeak «Aita gurean» egiten duana, «ritmo libre» da, ritmo askatua; bañan ritmo askatuaz gañera bai bait da, «ritmo lotua» esan oi dana ere, «bertso-ritmoa», «ritmo reversivo», «ritmo itzulia» esan. oi zaiona : biñakako ta irunakako oiñak, bata bestearen ondoren beti berdin eratzen dituana.

Bi ritmo-era ditugu, beráz; ritmo «askatua» ta ritmo «lotua» : ots!

«bertso-ritmoa». Eta azken au da, guk gaur aztertu bear deguna, aur-kan-taren teknika bear bezela sakontzeko.

Ipiñi ditzagun bi adigarri, bi eredu:

- 1) Arre, arre, mandako :
bigar Tolosa'rako,
etzi Iruñe'rako...
—Andik zer ekarriko?
—Zapata ta gerriko.

Kanta ontan, oin guztiak bikoteak dira, espondaikoak.

- 2) Atxio, Matxio, komio pan...
Nere semea errotan.
Errotara ninjoala
topatu nuan erbi bat;
kendu nion begi bat;
para nion berri bat...
Errota-pio, klak, klak...

.....~**mm
i

Kanta ontan, lenengo errenkada, irukotexkoa da; bañan azkeneko *pan* ori, oin «trinkotua-» da, ots bakarrekoa, bañan bi edo iru ots balio duana. Bigarren errenkadako *Nere* ori, bikotea da; *semea*, irukotea; *erro*, bikotea; eta azkeneko *-tan* ori, berriz ere, oin trinkotua. Irugarren errenkadako *Erro-* bikotea; *-tara* bikotea; *ninjo-* bikotea; *-ala*, bikotea, berriz ere. Laugarren errenkadako *topatu*, irukotea da; *nuan* ta *erbi*, bikoteak berriz ere; bañan ezkeneko *bat*, oin trinkotua. Eta ondoren guztia oin bikotezkoa da, bukaerako *bat* ori ez beste. Azkeneko errenkadako *Errota*, irukotea; eta *pio*, bikotea; eta bukaerako *hla*k, *klak*, bi oin trinkotu dira.

Ritmo-ontu onen osagarri, aipa dezagun orain detalle garrantzi aundi bat: *anakrasis esa.n* oi zaiona. Argi dezagun puntu au.

Doñu baten ritmoa, beti ere oiñen bitartez markatzen degu dantzakoan, eta eskuaren bitartez konpasa eramatekoan. Konpasean eskua goitik beera eta beetik gora erabiltzen degu. Eskua goian dagon uneari, *arsis* esaten diogu; eta bean dagoanari, *tesis*. Orain, bertso bat kantatzean, bertsoaren itzak geienetan *tesis'en* asiko dira; bañan gerta ditek

—ala bear-ta— *arsis'en* —eskua goian dagola— astea. Bertsoaren itzak *arsis'en* asten diranean, *arsis'eko* itz orri *anakrusis* esaten zaio.

Adigarri bat:

Dinl Danl —Nor il da?

—Peru zapataria.

—Zer egin du pekatu?

—Erregeren txakurra urkatu.

—Ori ez duk pekatu.

Aztertu dezagun koplak au:

Din eta *Dan*, bi oin trinkotu dira (bion artean lau silaba malio dute); *Nor il*, oin bikotea degu; *da*, oin trinkotu bat; *Peru zapa-tari*, iru oin bikote; *-a*, oin trinkotua; *Zer e-gin du-peka-*, iru oin bikote;

Orain, ondorengo *-tu* ori ba dirudi oin trinkotu bat dala; bañan ez da ala. Oraindik eskua goian dagola, urrengo errenkadako *Erregeren* asierako *E-* ori aUrreratu egiten zaigu, eta oraindik eskua goian dagola kantatzen da. Orixe da *anakrusis*. Eta aurrak beren kantuetan olako asko egin oi dituzte. Ikus asieran aztertu degun «Aita gurea». Eskua beeratu baño leenago —tesisa zaitu gabe— silaba bat edo bi aurreratzea.

Beste adigarri bat:

Burruntzali zar,

zarranbillote;

Pepa'ri muturra

jan diyote.

Kopla au, oin irukotez osatua dago; bañan ba ditu bi *anakrusis* ere: *BurruntzaWTen* asierako *Bu-*, eta *zarranbillote'xen* asierako *za-*. Gañerako guztia, oin irukoteak dira; bukaerako *-te* oiek berriz oin trinkotuak.

Bukatzeko: doñu bakoitzak bere konpasa duan bezela, bertso bakoitzak ere ba du bere ritmo; eta, doñuetan bezelaxe, bertsoetan ere sortzen dira beren *anmkrusis'ak* eta oin trinkotu, silaba luzeak. Bertsoaren itzak beren baitan duten egoeratik sortzen da ori,

La Canción Infantil

(Lección en Gentza, 5.º Cursillo de Cultura Vasca, 21, 22 y 23 de Julio 1977).

QUESTION PREVIA

¿Existe la Canción Infantil? ¿Distinta de las demás Canciones? ¿Los niños no cantan las mismas cosas que los mayores? ¿Su diferencia no será porque cantan cualquier cosa? ¿Cualquier cosa sin sentido? ¿Sin Arte? ¿La Canción típica del niño tiene leyes fijas, constantes? ¿Hay un Arte en la Canción Infantil?

Ciertamente, el niño no canta cualquier cosa. Tiene sus preferencias por ciertas *formas*, ciertas fórmulas. La cuestión es, acertar a observar bien esas fórmulas y formas.

DEFINICION

¿Qué es una Canción Infantil? ¿Cómo es una Canción Infantil?

Antes de dar una definición real, será mejor presentar unas ejemplares del género, tal como los practica la infancia.

Todos hemos escuchado, más o menos, estos ejemplares, cantados por las niñas, saltando a la soga :

- 1) —Papá : si me dejar ir (bis)
un poquito a la alameda (bis)
con las hijas de Fermín (bis)
que Uevan buena merienda? (bis)
Al tiempo de merendar (bis)
estas palabras decía (bis):
ccContigo me he de casar (bis)
aunque me cueste la vida» (bis)

- 2) —^Dónde vas, Alfonso doce?,
idónde vas, triste de ti?
—Voy en busca la Mercedes,
que ayer tarde no la vi.
—Si Mercedes ya se ha muerto,
muerta está, que yo la vi:
cuatro duques la llevaban
por las calles de Madrid.
Su carita era de Virgen,
sus manitas de marfil;
y el vestido que llevaba,
era de un color de añil.
- 3) En la calle del Turco
le mataron a Prin,
sentadito en el coche
con la Guardia Civil.
- 4) (O ésta, un tanto distinta) :
Una vaca se cayó;
las tripas le hicieron *guac*.
Arre-moto, piti-poto,
arre-moto, piti-pá.

O estos ejemplares vascos, que también se cantan saltando a la sogá :

- 1) Atxio-Matxio Perolipan;
nere semea errotan.
Errotara ninjoala
topatu nuan erbi bat;
kendu nion begi bat,
para nion berri bat...
Errota-pio, *klak, klak...*
- 2) Bunbúllun-bunbullenete,
botillan aguardiente...
Bunbullun bat eta bunbullun bi,

bunbullun potzura erori;
 edan zituan pitxer bi,
 etzan orduan egarri.

- 3) Txan-txibiri, txibiri, txibiri,
 txibiri, txibiri, txibiri-txon.
 Txan-txibiri, txibiri, txibiri,
 txibiri, txibiri, txibiri-txon.

O esta otra, que, aunque no es para saltar a la soga, es un muy sugestivo ejemplar del género infantil:

Arriyola-briyola, echa la camala;
 Vieto-victoria, bringun-brangun, plixt.

* * *

De estos ejemplares que exhibimos, cabe extractar una definición real de la Canción Infantil; extractarla del texto mismo de los ejemplares y del modo de utilizarlos por los niños.

Desde luego, el niño no «recita» sus poemas; los canta; y al canto añade además, por lo menos, un movimiento espontáneo del cuerpo. Así lo hace siempre, hasta en el aprendizaje del *Padre Nuestro* y la misma *Tábla de Multiplicar*. Canto y balanceo del cuerpo.

De ahí la definición que podemos dar. «La Canción Infantil es el solaz por excelencia del niño, a base de *palabras, melodía y gesto*». Como se ve, una verdadera síntesis de las tres Bellas Artes Dinámicas, de la Poesía, la Música y la Danza. La famosa síntesis que el preceptista griego Arístides exigía para el buen efecto de la Oda: «La Oda, decía Arístides, debe ser cantada y danzada».

* * *

En la práctica, la Andereño deberá tener muy en cuenta esta observación, y buscar siempre la conjunción de los tres elementos en la Canción que haya de componer o escoger para sus alumnas. Cuanto mejor una los tres elementos, tanto mayor garantía de éxito del Cantar.

* * *

En el análisis de estos tres elementos, empezaremos por el tercero de los elementos, la Danza o acción, gesto, mímica. Luego estudiaremos la Música, o melodía y ritmo. Y al fin, la Poesía, la letra...

ACCION - DANZA

La manifestación de la Acción más elemental en la Canción Infantil, es lo que hemos indicado arriba, del balanceo de cuerpo del niño mientras çanturrea el ccPadre nuestro» o la ccTabla de multiplicar».

En una forma más compleja, la Acción será un Juego, el Juego Infantil, que viene a ser la Canción misma actualizada por el niño.

Y, en efecto, en algún caso se tratará de un verdadero juego o imitación de un oficio, como en el caso de la canción de ccAntón Pirulero», en la cual, como dicen las palabras, cccada cual hace su juego» mientras cantan.

Otras veces el juego consistirá en una competición, como v. gr., en el juego del Marro (ccMarru-marruka» en vasco) el cual si bien se desarrolla sin canto, sin embargo, aún allí, al organizarse los bandos de la competición, se echará mano del canto, el canto, v. gr., del ccDon-don Kandel»; si ya no se trata del juego del escondite, acompañado del canto del ccCikilibio» o ccTres navíos en el mar»...

Sin embargo, la acción más general y típica, sin duda, es la de la ccGomba» o del ccSaltar a la sogá». Comba, en la cual a la acción acompaña una gama de melodías, verdaderamente preciosas, al igual que las palabras que las acompañan, y de las cuales son precisamente los ejemplos que hemos exhibido como ejemplares típicos del género, al principio de la lección.

Es muy corriente también que la acción —el Juego— se desarrolle en una especie de escena, ya en filas, ya en corro, de un modo muy parecido al juego del ccAl-alimón» castellano: dos filas de niños, cogidos de las manos, enfrentados en la primera parte, moviéndose adelante y atrás, y en la segunda parte, en corro, moviéndose circularmente. Y ordinariamente a base de una melodía muy sugerente, como v. gr., un

ensayo que hube de hacer yo antes de la guerra, bajo el nombre de «Monja txuriena» a base de un canto baztanés «Doran-donian-don» recogido por el P. Donosti.

Es muy amplia la gama de acciones de esta parte de la Canción Infantil.

Ustedes conocerán muchas mas variedades de tales juegos que yo. Pero en todos ellos observarán lo que venimos diciendo, de cómo en la Canción Infantil se entremezcla siempre con las palabras y la melodía, el gesto, la acción, lo que corresponde a la Danza.

MELODIA - MUSICA

Si en el elemento *movimiento* es muy exigente la Canción Infantil, quizás lo es más en la Música. Pero, de la Música, quizás más en el elemento «Ritmo» que en el elemento «Melodía». Al niño le encanta sobre todo el Ritmo. Lo que acabamos de decir de la Danza, confirma esta nuestra observación. Al niño le encanta el movimiento medido : el Ritmo.

Por lo demás, del elemento Melodía, hay una verdadera riqueza de preciosos ejemplares entre los Cantos de la infancia. Tanto en lo vasco, como en lo castellano.

«Mambrú se fue a la guerra» es un ejemplar del género, bastante clásico en la materia. Lo mismo que el antes citado «Papá, si me dejas ir?»; e igual el ejemplar donostiarra de «En la calle Garibai-ba-bai»...

Melodías de gran sabor, muchas veces sabor antiguo, como de romance, como la del caso que acabamos de citar, de «Papá, si me dejas ir?», melodía bímembre, de dos partes, que se repiten continuamente...

Como riqueza melódica, son muy notables los ejemplares vascos recogidos por el P. Donosti en el Baztán de Navarra, tales como el que hemos citado arriba, de «Doran-donian-don» o el «Ni ez naiz zomorroa» o el «Baxakaran beltza».

Estas tres melodías, tan sugestivas, nos sirvieron antes de la guerra, para hacer tres ejemplares de Juegos Infantiles con su correspondiente acción : de imitación del oficio de modista en el caso de «Ni ez naiz zomorroa» bajo la letra de «Nik ba det jostorratza»; así como con el «Doran-donian-don» hice un «Al-alimón» de diálogo entre madre e hija, cuando ésta se marcha a la Misión de China; lo mismo que por contra-

partida, con «Baxakaran beltza» bajo la letra de «Agur, Xabiertxo» monté otra despedida de un hijo único, que marcha soldado, dejando a sus padres solos en el caserío...

* * *

De melodías —y hablando de antes de la guerra— recordamos nosotros que trabajamos por entonces aún sobre músicas y melodías no vascas, de finalidades pedagógicas, entonces de moda, tales como las de un Dalcroce, de uno de cuyos cantares, el exquisito artista que era el sacerdote D. José de Marldegui, natural de Deva y Coadjutor de Mondragón y fusilado en Oyartzun, hizo un número que por entonces se hizo célebre, el número «An urrin, etxe poxpola, ola-ola, tximinitik gora kea dariola, ola-ola...», pieza que los niños más pequeños mimetizaban por entonces, haciendo graciosos gestos en aquellos «ola, ola» que dice el texto de la canción.

Con el nombre «Jesus! au poxa nere!» también yo hube de hacer un número sobre melodía del propio Dalcroce, número que venía a ser una apología gráfica de la *gona gorri*, que igual sirve para lucir en una romería, como para enjugar las lágrimas en una pena, o para ampararse contra la lluvia, cubriéndose la cabeza con la banda trasera de la roja prenda...

Pero volvemos a insistir, donde la exigencia musical se extrema mucho, es en la cuestión del ritmo. La Canción Infantil es eminentemente rítmica, ritmo que es un elemento esencial a la danza, que es la parte de la canción que acabamos de estudiar.

LETKAS - POESIA

Recordemos una vez más, que los elementos componentes de la canción Infantil o de los Juegos Infantiles, son los clásicos de Poesía, Música, Danza.

Ahora, antes de pasar al análisis de la Poesía o las Letras, que son el soporte de la canción total, vamos a registrar un buen número de ejemplares, que tradicionalmente han servido para el intento de crear una Canción Infantil. Una serie de formas y fórmulas, muchos de los cuales nosotros dimos a conocer antes de la guerra en la Revista «Yakin-

tza» de San Sebastián. Luego haremos las observaciones a que se prestan y analizaremos su contenido, para llegar a establecer las posibles leyes a que se someten estas curiosas creaciones de la grey infantil de nuestro Pueblo.

Registremos primero estos tres o cuatro ejemplares que resultan un tanto modélicos para el caso.

Baga, biga, iga,
laga, boga, sega,
zai, zoi, bele;
arma, tiro, pun!
Xirrixti-mirrixti,
gerrena, plat;
olio-zopa, kikili-salda
urrup, edan, edo klik...
Ikimili-kiki-klik!
Arriyola-briyola,
echa la camala,
victo-victoria,
bringun-brangun,
plixt!
Don-don kandel!
Barriola-Barriola,
plixt!

He aquí ahora las publicadas en la Revista «Yakintza» :

- • *H*
1. Afiola-mafiola, kin-kuan-kin ..
— ^Porta zelan? — Porta min.
Afixamalet-mafixamalet
kirun-karun pek!
  2. Pin-pon, lau seron ;
tres sardinas y un capón;
saltxa-pika, tortolika
de putzon.

3. Don-don kikelabon;
saltsa-buka, esla-buka
buka, madre, saltsa-bon;
likan-likan, tortolikan...
Bran-brutx!
4. Don-don, kikilikon;
saltsa-pica, tortolica...
Bran-brutx!
5. Don-don, irten;
sakari fuera.
6. Don-don, ke-bon;
atona Martxelon;
kiski-ti, kaska
kaska-melon.
7. Don-don, kikilikon;
tartali kopulente,
atona Martxelon
kañabera-kañabera
lau pilikon;
mizketan-mizketan
koxka melon.
8. Don-don-don;
bera-bera baña
cuatro ríos que hay en Prantzia
afe matxube,
afe mandube
don-don-don
que se salga usted.
9. Pin-pon, la Va, la-Valentzia;
aquí Española Prantzia;
pone-pone así
aberia opendi
Pin-pon, Don Vicente Don.

10. Dona-dona Isabela
Manuela, Catalina;
veinte bonete,
zipi-zipitón
Martin-zapatón,
kañabela trompeta,
lau kirikon;
zaku zar batian
iru gizon;
lau kiri-andre
bost señala gurutze
Elduñeta Santa
Gurutze.
11. Dona-dona katona
kike-lurden mantzana;
tuturipe, tuturupe
ocho y nueve San Andrés.
12. Dingi-lingi mañe
bizar Santa Mañe
etzi San Andrés;
abadie kantuan,
umia ziluan;
ate samiñez,
ama negafez.
Din-dana.
13. Elie,
efotan gari beñe;
Antziola'ko oyan azpin
aingeru kaska-zurie.
14. Afelando-lando
Marikita buscando;
cinco compañía;
emen gatoz lau
kanpae-joten bi;
emaizu limosnia
J aungoikuagaitik.

15. Otsailko-otsailko,
nik otsoa biar ilko;
okela bat eta okela bi
nere bufuntzie bete bedi.
16. Txixta-mixta, organixta;
emen ez dagola, or dagola.
17. Mix-mix, Efamix;
afatoia kolkoan;
ematen, ematen, ematen...
neronei ematen.
18. Iru ta iru, sei
iru bederatzi
amar emeretzi,
bat ogei;
kixkili ta mixkili
irurogei.
19. Iru ta iru sei,
iru bederatzi,
amar emeretzi,
bat ogei,
bost egun,
sei mila,
atxuketa-bila;
Ku-ku!
20. Kufilo-kufilo lepo-luze;
Napafo-napafo bide-luze.
21. Fuera-fuera,
xexena fuera;
adafa motxa
punta-xofotxa...
Afatatzen ba-zaitut,
afatatzen ba-zaitut,
bertan-bertan ilko zaitut.

22. Txan-txin-txibirin,
Bilbo'ra ba nue.
Txan-txin-txibirin
zer eiten?
23. Txan-txin-txibirin
makilatxuek
texan-txin-txibirin
ekarten.
24. Atzian-motzian, peroli-pan,
zeure semiak efotan
topa eban asto bat;
kendu eutzan busten bat,
ipiña entzan beste bat...
    efota zafa
    efota-bafi,
    kris-kraus.
25. Zubiri-zubiri, nungóri-nungori?
Nungo alkate zerade?
Prantzia'ko Efege baten
seme-alabak geradé...
—Zubi ontatik ufen-ufena
pasatzen dana
emen geldituko dal
emen geldituko dala.
26. Txin-txirikitin txorie,
txoritxo txilibitarie...
Erein nuen garie
oso arlo aundie :
uste nuen eun anega,
imiña bat zan guztie
imiña bat zan guztie...
Txin-txirikitin, txorie,
txoritxo txilibitarie.

PROCEDIMIENTOS GENERALES DE LA CANCION

Vamos a ensayar un análisis literario —literal quizás mejor— de las piezas presentadas, para deducir del análisis las leyes a que el niño somete sus creaciones.

* * #

Tres procedimientos generales se notan en los ejemplares que hemos presentado :

- a) la repetición;
- b) la imitación;
- c) la estilización.

Tres procedimientos cuya aplicación vamos a ver en el conjunto de los ejemplos registrados.

LA REPETICION O REITERACION

El procedimiento de la «repetición» es quizás lo que más pronto notamos en la Canción Infantil.

Repetición que es una exigencia del Verso. El Verso de por sí es la repetición o reiteración de una fórmula rítmica (del verbo latino *verti, reverti*, que significa «volver», «reiterar»).

Pero además de la repetición de una misma fórmula rítmica (combinación silábica, o de acentos) hay otra repetición más literal en la Canción Infantil, repetición de las mismas palabras textualmente.

Por ejemplo:

Papá, si me dejas ir
 Papá, si me dejas ir
 un poquito a la alameda
 un poquito a la alameda...

Y otra repetición hoy no tan literal; sino por vía de la Figura Retórica de «dicción», conocida por Epanadiplosis o reasunción del final de una estrofa, para comienzo de la siguiente estrofa.

Por ejemplo:

Lua-lua, txuntxurrun-berde,
lua-lua, masusta...
Aita guria Vitoriya'n da
ama manduan artuta.

*Aita guria Vitoriya'n da
ama manduan artuta;*
aita guriak diru asko dakar
ama periyán salduta.

Otra repetición, muy frecuente en la Canción Infantil, es aquella en que la repetición es por un modo de eco de una misma palabra, v. gr., «Atxio-Matxio», «Arriola-Marriola», «Arriola-briola», «bringun-brangun», «bunbullun-bunbullunete», «Don-don, kandel», «Barriola-Barriolaj plixt»...

IMITACION, ONOMATOPEYA

La Imitación u Onomatopeya merece un apartado especial en el análisis de la Canción Infantil vasca.

Desde luego, la Onomatopeya —que viene a ser el uso de palabras que quieren imitar el sonido de las cosas (como, v. gr., el *trakatan-trakatan* del trote del cabaço, o el *traka-traka* del paso del burro, o el *kukurruku* del canto del gallo), tiene una cabida extraordinaria en el lenguaje del vasco. Aun en una conversación normal, no sólo del niño, sino aún de una persona mayor, se entreveran sonoras imitaciones onomatopéyicas, dando ello por resultado una extraordinaria riqueza de fórmulas de carácter onomatopéyico en el léxico vasco. Todo ello, muy pintoresco; v. gr., «Ibamos *tiki-taka*, y sonó una descarga, *pranbal*»; «la cazuela está al *pil-pih*»; «Al *kukurruku* del gallo nos despertamos todos»; «se oía el *mar-mar* de la gente»; «*zarrat*, se me rompió la chaqueta»...

La Onomatopeya es un gran elemento de estilización, muy empleado por el niño en sus canciones.

Recuérdese la Canción del Banquete :

Xirrixti-mirrixti, gerrena plat;
olio-zopa, *kikili-aalda*,
*urru*p edan edo *Mik*;
ikimili-kili-klik.

Desde luego, es una onomatopeya ese *kikili-sáida* = «caldo de ave» (*kikili* o *kikirri*, onomatopeya de «gallo») así como el *urru*p onomatopeya de la acción de «sorber», y *klik*, onomatopeya de «cengullir»...

Onometopéyico es también aquel

Aitona Martzelon;
kiski ta *kaska*,
kaska melon.

Como también aquel otro de

Txin-txirikitin txorie
txoritxo txilibitarie.
Erein nuen garie,
guziz arlo aundie;
uste nuen eun anega,
imiñe bat zan guztie...
Txin-txirikitin txorie
txoritxo txilibitarie.

O aquel irundar :

Ttittihili-ttibili-tti,
ttibili-ttittibili-tti;
ccGure Samartziel»;
ccTxanponeko dominua».

ESTILIZACION

El procedimiento general más típico de la Canción Infantil es sin duda el de la Estilización. Procedimiento reducible a cuatro modos :

- 1) deformación de las palabras;
- 2) elisión de palabras en la oración;
- 3) intercalación de palabras de lengua extraña;
- 4) empleo de palabras, al parecer insignificantes, pero siempre de contenido sonoro, sorprendente...

* * *

Estilización por vía de deformación de las palabras. Un ejemplo de lo más elocuente, es aquella descripción de una caza de cuervos, que dice:

Baga, biga, iga,
laga, boga, sega,
zai, zoi, bele...
Arma, tiro : pun!

Poema, como se ve, descriptivo de una escena de caza de cuervos, en el que se deforman los nombres de los numerales, hasta reducirlos a la categoría de una verdadera jerga.

Otro tanto puede decirse de aquel *xirixti-mirixti*, de la Canción del Banquete arriba citado, donde tan ingeniosamente queda deformada la palabra «mirritxa» = cicatero: *xirixti-mirixti*, deformada y repetida.

* * *

2) Estilización por vía de elisión de palabras. Desde luego un ejemplo de tales elisiones es el caso que tenemos citado, del Banquete, donde se han suprimido todos los verbos.

Xirixti-mirixti, gerrena, plat
olio-zopa, kikili-salda,
urru! edan, edo klik!
Ikimili-kili-klik.

Ejemplo, en el que, como se ve, se eliden todos los verbos conjugados de la oración.

Otro tanto se puede decir de la escena de la caza de cuervos, donde igualmente no existe un solo verbo, ni conjugado ni sin conjugar.

“r   “m   “v

3) Estilización por vía de intercalación de palabras de lengua extraña. Su ejemplo evidente, desde luego, es el que acabamos de citar, del Banquete, con ese ccplat» en significación de ccplato» en lugar de un posible *azpil*.

Otro tanto cabe decir de la canción de ccArriyola-briyola» donde se intercala el fragmento castellano : ccecha la, cama la, victo-victoria»...

*   *   *

4) Estilización por vía de fórmulas ccsonoras» sin contenido al parecer significativo. Modalidad de la que pueden ser ejemplo cualquiera de los presentados.

Véase, una vez más, el siguiente, tan sonoro y tan rítmico al mismo tiempo :

Arríyola-bríypla,
écha-la, cáma-la,
victo-victoria,
bringun-grangun,
plíXt!

O este su similar, aunque con ritmo roto en su mitad :

Arríola-marríola, kin-kuan-kín;
porta zela? porta min.
Arrixamalet-marrixamalet,
kirun-karun,
pek!

O este otro, más sorprendente aún :

Don-don, kikelabon;
salsa-buka, esla-buka,
buka, madre, salsa bon;
likan-likan, tortólikan;
bran-brutx!

Por este procedimiento, en conjunción con la onomatopeya, ha

nacido, sin duda, la curiosísima exclamación de *Ikimili-kili-klik* que hemos citado varias veces.

COMPARANDO

Nosotros, en algún caso, hemos comparado la Canción Infantil con el Arte Rupestre de la Prehistoria por un lado y el Arte Abstracto de última hora por otro.

En efecto, y empezando por el Arte Rupestre, cabe repetir aquí lo ínfimo literalmente que tenemos dicho en el trabajo ya citado de la Revista «Yakintza» de San Sebastián, de antes de la guerra.

«La característica más llamativa del Arte Rupestre del Neolítico, es la estilización. El dibujante del Neolítico estiliza sus figuras. Una cruz para un primitivo de éstos, es un hombre; y una doble cruz, como la Abacial, es un lagarto; y una cruz swástica es el disco del sol... Para él una serie de signos, que para nosotros no pasan de ser líneas puramente decorativas, para él son verdaderos poemas. Ese ambiente de estilización explica y hace posible, que el hombre de otras civilizaciones haya visto en el cielo estrellado esas escenas de leon.es, capricornios, sagitarios, vírgenes, gemelos, etc, que todos sabemos».

«De un modo completamente parecido, en una buena serie de Cantos Infantiles, que todos hemos cantado de niños, el lenguaje es también estilizado». El niño es un artista prehistórico.

Arte Abstracto. En esta comparación hemos visto la gran sintonía que tiene la Canción Infantil con las manifestaciones artísticas más antiguas de la humanidad. Ahora, para terminar esta nuestra disertación sobre el Arte Infantil, vamos a trasladar la comparación a las manifestaciones artísticas más modernas: las manifestaciones del Arte Abstracto.

Muchas de las Canciones Infantil.es son verdaderas obras de Arte Abstracto: el Arte de solo líneas elementales, desprovistas de todo elemento de relleno; solo rasgos esenciales...

Recuérdense, como ejemplares estas dos cancion.es, descriptivas, la una de ellas, de una escena de caza, y la otra, de una escena de bebedores:

Atxio-Matxio Perolipañ.
 Nere semea errotan.
 Errotara ninjoala,
 topatu nuan erbi bat;
 kendu nion begi bati,
 para nion berri bat...
 Errota-pio : *klak-klak*.

Como se ve, se trata de una escena de caza, cuyo marco es el camino del molinb, a donde va, con su borrica, el hijo de Matxin Perolipan. La caza, eso sí, no es de «diebre muerta» sino de «diebre tuerta». Por lo demás, y a pesar de todo, la rueda del molino continúa moliendo : *klák, klah...*

* # #

El segundo ejemplo es, como decimos, de una escena de bebedores de aguardiente; el uno de los cuales se llama «Bunbullun».

Dice así la canción : • ' • ' • ' • "

Bunbullun-bunbullunete;
 botillan aguardiente...
 Bunbullun bat eta bunbullun bi,
 Bunbullun potzura erori;
 edan zituen pítzer bi,
 etzan orduan egarri.

Prescindiendo de todo detalle inútil, dice la canción lo esencial de la escena, en un lenguaje de onomatopeyas; doble onomatopeya : Bunbullun nombre del héroe bebedor, y «cunbullun» onomatopeya del balanceo propio de la embriaguez; tambaleo que termina en la caída en un pozo, donde el bebedor se harta de agua.

* * *

Para terminar : como se ve, la Canción Infantil, sorprendentemente se parece por igual, a las manifestaciones de Arte más antiguas y las más modernas : el Arte de las cavernas neolíticas, y el Arte Abstracto de última hora, de nuestros Oteiza y Chillida.

lesu aurraren bizitza

ERESIDUN AUR-POEMATXOA, BOST KANTETAN

PROLOGUS

— Elixebatxu, txingo, txingo, txingo,
nora zoaz, brai, brai, brai?

— *r* Maitearengana, txingo, txingo, txingo,
maitearengana, txingo, txingo, bai.

— Elixebatxu, txingo, txingo, txingo,
nun dezu maitea, brai, brai, brai?

— Goiko Kameran, txingo, txingo, txingo,
goiko Kameran, txingo, txingo, bai.

— Goiko Kameran, txingo, txingo, txingo,
nor bizi da bada, bfai, brai, brai?

— Goiko Kameran, txingo, txingo, txingp,
Elizatxua dago, txingo, txingo, bai,

— Elizátxuan, txirigo, txingo, txingo,
nor bizi da bada, brai, brai, brai?

— Elizatxuan, txingo, txingo, txingo,
Kif&atilla dago, txingo, txingo, bai.

— Kiítoatillatxuan, txingó, txingo, txingo,
nor bizi da bada, brai, brai, brai?

— Kiitícatillatxuan, txingo, txingo, txingo,
IESVTXO bizi da, txingo, txingo, bai.

— Elixebatxu, txingo, txingo, txingo,
nora zoaz, brai, brai, brai?

— í£Si7TXO'rengana, txingo, txingo, txingo,

— Gu ere zurekin, txingo, txingo, bai.

I

KANTUA

DEIA

*Iesu Aurraren bizitza goaz atera esaten,
pekalariuk beti gogoan eduki dezaten,
pekatariak beti gogoan eduki dezaten,
Iesu Aurraren bizitza goaz atera esaten.*

Eta auxe lenen:

NOLATAN SORTU ZAN NATZARET'EN

*Zeruetako Santu guztiai diegu eskatzen
lagum gaitzaten
ondo kantatzen.*

SORTZEA

Orain esango degu
 Iesutxo'ren bizitza,
 abesti politik entzun
 nai duanik balitza,
 abesti politik entzun
 nai duanik balitza,
 orain esango degu
 Iesutxoren bizitza.

—Yoakin eta (i) Ana,
 alaba nun dezuten?
 —Ez dagola, ez, etxean,
 ez dagola, ez, emen.
 Yerosolim'en dago
 gure Yabe yauresten...
 Ez dagola, ez, etxean,
 ez dagola, ez, emen.

Simeon aiton zarra
 dago Yerosolim'en :
 —Mirentxu nexka polita
 ikusi dezun emen?
 —Uso txuri batek zizun
 emen izena Mirem...
 Orain ezkonberri dago
 gaxoa Natzalet'en.

Yosepe gizon ona
 bizi da Natzalet'en:
 —Nun dezu zure (i) usoa?
 nun dezun zure Mirem?
 —Lanean gaxotxoa,
 lan ta otoitz egiten,
 Mesias Salbatzallea
 etor dedin, lenbaitlen.

Mesias Salbatzallea
 ba'dator ba oraintxen:
 Yaunaren mandataria
 orain dator zeruren:
 —Agur, agur Miremtxu!
 agur, bai, agur, Mirem!
 Zu izango zera (i) Ama
 Aitaren Semearen.

—Nóla diteken ori,
 ori nola diteken?
 —Goikoak emango dizu
 bere itzal ta arnas goien
 Birjin izango zera
 beti Ama izan arren.
 —Birjin ta Ama nadilla
 diozun bezela. Amen.

• . 1 1 . . . . . •

KANTUA

DEIA

*Iesu Aurraren bizita gabiltz negarrez esaten,
pekatariak beti gogoan eduki dezaten,
pekatariak beti gogoan edúki dezaten,
Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten.*

Ta auxe bigarren:

NOLA JAIO ZAN BETLEHEM'EN

*Zeruetako Santu guztiai diegu eskatzen
lagun gaitzaten
ondo kantatzen.*

JAIOTZA

Dan, dan-dan... Maria ta
Yosepe Belen'en

—Kras, kris-kras... etxe gabe
Gabon izan arren.

—Dan, dan-dan, nor da emen,
jauregi onetan?

—Kras, kris-kras, zein da deika
gauko amarretan?

—Dan, dan-dan eske gabiltz
gauko ostatuaren.

—Kras, kris-kras, ostaturik
ez dago ba emen.

—Dan, dan-dan, nor da emen
etxetxu onetan?

—Kras, kris-kras, zein da deika
gauko amaiketan?

—Dan, dan-dan, beartsu bi;
edeki eiguzu!

—Krás, kris-kras, aberats bi
artuak ditugu.

—Dan, dan-dan, jo dezagun
estalpe onetan.

—Kras, kris-kras, sar gaitezen
ortxen illunbetan.

Dan, dan-dan, amabiak
Belen'go torrean.

—tKras, kris-krás, aingeruak
zeruko atean.

«Dan, dan-dan, aintza goian
ta pakea emen.

—Kris, kris-kris, Iesu Kristo
jaio da Belen'en».

Dan, dan-dan, aingeruak
dan-dan, danboliña.

—Kris, kris-kris, artzaitxoak
kris-kris, kriskitiña.

Dan, dan-dan, bart Belen'ren
eta bart Belen-en,

—Kris, kris-kris, jaio zaigu
lesutxu Natzaren.

Kris, kris-kris, jaio zaigu
Iesutxu Natzaren...
Dan-danok sar gaitzala
Berak zezura. Amen.

III

KANTUA

DEIA

*Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten,
pekatariak beti gogoan eduki dezaten,
pekatariak beti gogoan eduki dezaten,
Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten.*

Ta au irugarrent:

NOLA ERREGEAK GURTU ZUTEN

*Zeruetako Santu guztiai diegu eskatzen
lagun gaitzaten
ondo kantatzen.*

ERREGÉAK

Trakatan, trakatan, iru Errege
trakatan, trakatan, Belen'era,
Belen'en jaio dan Iesu Aurtxo
trakatan, trakatan, jaurestera.

Beltxor'ek, trakatan, zaldia beltza;
Kaxpar'ek, trakatan, zaldi gorri;
trakatan, trakatan, Baldaxar zarrak
zaldia, trakatan,, txuri-txuri,

Trakatan, trakatan, izarra dute
ain bide luzean gidaria;
trakatan, trakatan, Yerosolim'a
oraintxe eldu dira ia-ia.

—Herodes yauna, nun dan
Errege Natzaren?
—Zuek nai dezutena,
erregerik onena,
ea dan Belen'en?...

Barruan Maria ta
Aur maitagarria;
irurok auspezturik
ta kutzak zabaldurik
eskeñi berria.

Herodes azal zuri,
barren-beltz gaiztoa!
Itz leunak mingaiñéan,
bai, baiñan biotzean
zorroztu aiztoa...

Beltxor'ek urre gorri;
Kaxpar'ek kekiña;
Aurrak Baldaxar'ena
onetsi du geiena :
mir-ale min-miña.

Trakatam, trakatan, izarra berriz
len bezain argi ta ditzizari,
trakatan, trakatan, Belen'era arte
bidezko pozkille ta gidari.

Trakatan, trakatan, iru Errege
trakatan, trakatan, Sorkaldera,
Iesu jaio dala ume guztiai
trakatan, trakatan, esatera.

Etxe baten gañean
izarra gelditu...
Etxearen ttattarrak
ta ango ez ta bearrak
nola ez arritu?

Iesu jaio dala ume guztiai
trakatan, trakatan, esatera,
ta txintxo diranai zapatatxuan
jostallu politak ematera.

IV

KANTUA

DEIA

*Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten,
pekatariak beti gogoan eduki dezaten,
pekatariak beti gogoan eduki dezaten,
Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten.*

Ta auxe iaugarren:

NOLA EJIPTO'RA IGESI ZUTEN

*Zeruetako Santu guztiai diegu eskatzen
lagun gaitzaten
ondo kantatzen.*

EJIPTO'RA

Arre, arre, astotxoa, arre, arre, kon-kon!
 Traka, traka Ejipto'ra bear degu jon jon...
 Atzetik gizon gaiztoak
 zorrotzik beren aiztoak...

Arre, arre, astotxoa, arre, arre, kon-kon!
 Traka, traka, axkar, azkar, bear degu jon jon...
 Umetxoen garraisiak
 bai estu eta larriak!

Arre, arre, astotxoa, arre, arre, kon-kon!
 Traka, traka, bixi bixi, bear degu jon jon...
 Ama gaxoen negarrak
 aizkatu ditu baztarrak.

Bidean ereille bat... —Aizazu, gizon :
 Ejipto'ra bidea — nundikan dagon?
 —Atozte, atozte; — emendik zuzen-zuzena...
 begira, begira, — lurgorri ortan barrena...
 —Goiko Jaunak ordaindu bizaitza...
 —Bera da ordañik oparoena.

Arre, arre, astotxoa, arre, arre, kon-kon!
 Traka, traka, Ejipto'ra bear degu jon jon...
 Atzetik gizon gaiztoak
 zorrotzik beren aiztoak.

Bideko ereillea — orra segari;
orain erein azia — du gari gorri...
—Gizon, gizon : — igaro da emendikan
aur txiki batekin — gaur senar-emazzterikan?
—Bai... ni ereiten ari nintzala...
—Ene! Guazen etorri-bidetikan,

Arre, arre, astotxoa, arre, arre, kon-kon!
Traka, traka, Ejipto'ra bear degu jon jon...
Txoriak goian kantari,
txiruliru-li, txiruliru-li...
ongiotorri Mirem-en Semetxoari.

V

KANTUA

DEIA

*Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten,
pekatariuk beti gogoan eduki dezaten,
pekatariaik beti gogoan eduki dezaten,
Iesu Aurraren bizitza gabiltz negarrez esaten.*

Ta auxe boskarren:

AURTXOA NOLA ZAN JOSTATUTZEN

*-Zeruetako Santu guztiai diegu eskatzen '
lagun gaitzaten
ondo kantatzen.*

GURUTZEA

«Nun dago, Amandrea,
zerorren Semea,
zerutik iatsiriko
geure mesedea?».

—Ez, Amatxu laztana,
ez kapelatxurik;
are ikusiko nozu
arantzaz yosirik...

—«Or goiko munatxuan
oñez ortotsean,
keriz emoten deutson
arantza-ganean».

—Zertako dozuz, maite,
egur latz bi orreik?
Eutsizuz yostalluok,
yostallutxu oneik.

—Zegaitik zagoz, maite,
oñez ortotsean?
Eutzo zapatatxuok;
yantzizuz soiñean.

—Ez, Amatxu laztana,
ez yostallutxurik;
are ikusiko nozu
kurutz baten illik...

—Ez, Amatxu láztana
ez zapatatxurik;
are ikusiko nozu
oiñak untzaturik...

Egur areikaz Iesu'k
kurutz bat egin-dau...
Mirem'ek ikusirik
biotzean min-dau.

—Zegaitik zagoz, maite,
olan, burutsean?
Eutzo kapelatxua;
yantz buru-ganean.

—«Nun dagon, Amandrea,
zerorren Semea,
zerutik iatsiriko
geure mesedea?».

—«Or goiko munatxuan»
billuts-billutsean,
arantz ta untzez yosirik
ILLIK KURUTZEAN.

BUKAERA**DEIA**

*Orra Iesu'ren bizitza kanta bertso berrietan
entzun dezaten pekatariák Euskalerrietan,
pekatariak entzun dezaten Euskalerrietan,
orra Iesu'ren bizitza kanta bertso berrietan.*

*Aintza Berari
zeru goietan!*

PHOLOGUS

(«Ai, Pello, Pello» taezela)

fíf=\$rf- J ^ í ^ í

**í % » ft- xe - I*- txu ,
t KU* > ca- ti- Ee- W- • ann.-,**

I * <a <• T T I ' » » ..«.-ml »• f „L L
y txin-áo/txins., tírm.-go, \$ w • ra r^zrpjirzrr:
m&i fe-. o,,

zt = t = t
hsi, Wi, ttoi; ("M<at - <K- Un, - j&- 3t ^,
[Goi - ko ka- Uf € fW_

txinjo, txin-Go , txin-«»); (mísi-ta-a- fegt.- o*. n*>,

txinjo ,-txiti-j®! wi .

SORTZEA

(Bidania'ko «Orain esango degu guk Abemaria» bezela)

*p=\$====^====±====+====?==^
 O- - %llr* £- so^i- do   *Aí-ctu,*
Ifjk-sl-as JSat-Sa-^ba.   íte->

—w ..a—«—s—n—_—————1—————j
 Je* su.t/o-teti,   It-jet-t&L,   (Jt- fes-tt po-

í y   L 1 »' "—L.   -'—f:
 -ft- tt'k eu-tjtutt   nat íiua-ntí^ IU- ft

p

£

tíd.   y/ \ |t Y   *^ V   y ~f
                  K-Jbes-tt po   íi-   ttk eti- feun,
                  (k - fco- só   £t- mejt da- ~~2~~)

f- //, ty 8^i^   *E^f^z 3=3=±=2=a
 Mt au.tfi- ul|c

i r r T ^ z ^ s ^ ^ ^ ^

\$an-£o á&-j\$u, M'SiiátO'toi 'ti- J?t- "U&
 ez^—t*^n)

JAIOTZA

(Soraluze'ko «Bi eta iru bider» bezela)

tol[^] e P I jt ftt[^]h

---

jf Q Bu * <m fflp w/ l m/ ' . . . . .

[^]m[^]ÓM<j[^]Maú-ob ka, _/o.se-pe De-fe*-

- «n., Jo - se • pe 8e • En - en.: ffoo, toukt-5 e -W aa,-

p j L j J^S i j > 1 j ' 1 J : J J J ' sp

. "ie.Goben i-jfean. tf - tfteti -

HERODES YAUNA, NUN DA

(Olaeta'koa)

fep^M^M^

Hé- %&-ém ku.-'ftev, ftun drui , fe

'tte-ojfi Níu-tíri- «enj 8- ***- ^e Ma-W

I ^ J = E ^ E _ ^ - - ^ _ - í í - _ i _ - _ ^ ^ ^ _ - E = ^ ^
ren ? «2«. - «k nai de - «au.*. Te - na. £•

'-ttí-<jr%&k o- »v- *ti,<i, £* '<*** GW* £e-Pen-

EJIPTO'RA

(«Aldapeko sagarraren» bezela)

í- ite., «- *e , as- io- txo «

^ ^ j ^ g m i J ' > . i J T ^
/ a- tae. A- ite, kon^kon , <x- fie. ^a-ii& ^ £- u|5-t©--a-

^ ^ T T T - r , f i r F] • T
z' &cUt cU-^iu 'wn, IOK . "A- †*e- †ik Aí-^ön,

1 r • i « J ' i f r i ' 7 ^ i r ^ ^
' tíaw-to- <ák , ^o- t*o- 'taik ^etea -U*,- t° - «K

r tyt-fcu, fc-fcu, ft j txt-fcu, &' tu. , &i

«8 & & _____, _____ J(_____ í _____
—fu—4, a»—l—i—p—@—ar—Hr—*—~sr—*sS—T—™t—~HHr

i = ^ E ? ^ ^ í ^ E ^ f e ^ = f E ^ E ^ -
Q m . o i L e t > - " t a > . H i I F L l e m e u S t m . « i » i M - < a . . & t •

BIDEAN EREILLE BAT

(Donostia'ko «Mari Domingi» bezela)

.. "AU '—f'jr... . . . . . ^{jsT—c\$^.} ±
Λ=^LZ^==^rrÇ=±±=====^==pí

£&Tt: -

r li i ^{^ » ..i—}
Vru?

3

É

/i • to^,-te., a.-toe-te é

:_z^zzcz—L^__r__fr
r^zzÍz^zlzzz^zP

•7—SZ
í^

£
éoi-kc

^ z z ^ z ^ ^ E r ^ z ^ z ^ ^ E z z z ^ E f [¥]

Axu-rmk oi-dam - du.k- JS»i. • t&i • Se- fca. eio, at

^ É I ^ ^ t É I ^ I I I I I L

cAai-mk o-jpa-fco- e- w<a,} o- pa-%e« e- na,

GURUTZEA

(Lekeitio'ko «Nun dago Amandrea» bezela)

fjun Áa-ao , f\ - man-étae-

jt<z- tu-tik ia-TSt- fci- ko <æu-2e lné-sé.4e- <*

Aur-Kanta-sorkari

ARITZ-ADARREAN

Aritz-adarrean kulendriña dantzan,
esku txuri politean lorea...

Belen'go atean, Aingeru-artean,
Aurtxo jaio-berri paregabea...

—Zein izan ote-da? nor izan ote-da?,
galdezka dabil jendea...

—Zein izan ote-dan? nor izan ote-dan?
NERE IESU TXIKI MAITE-MAITEA.

Aritz-adarrean, kulendriña dantzan,
esku txuri politean lorea...

Zeru goietatik ikullu baterá
etorri da Zeruko Erregea...

—Zergatik ote-da? argatik ote-da?
galdezka dabil jendea...

—Zergátik ote-dan? argatik ote-dan?
Zuregatik gizon doakabea.

Aritz-adarrean kulendriña dantzan,
esku txuri politean lorea...

Aragiz jantzita etorri zaigula
Jaungoiko illezkorraren Semea...

—Zertara ote-da? artara ote-da,
galdezka dabil jendea...

—Zertara ote-dan? artara ote-dan?
BEGIRA BI BESOAK GURUTZEAN.

ASIKO NAIZ ORAINGOAN

(1935 - Abendua - 2)

Asiko naiz oraingoan,
 pekatariak, esaten,
 zergatik dagoan, Jaungoikoa
 aurtxo txikirik Belen'en.

Bein batean
 txingurri bat
 arro zebillen Eden'en :
 " Aundiagorik nor emen ? ".
 —Ja-ja-ja-ja...

Asiko naiz oraingoan,
 pekatariak, esaten,
 zergatik dagoan Jaungoikoa
 narru bixian Belen'en:

Bein batean
 ollo soil bat
 karakaz zebillen Eden'en:
 "Apañagorik nor emen?".
 —Ja-ja-ja-ja...

Asiko naiz oraingoan,
 pekatariak, esaten,
 zergatik dagoan, Jaungoikoa
 orren ixilla Belen'en:

Bein batean astotxo bat
 arrantzaz zebillen Eden'en:
 "Jakintsugoriknor emen?".
 —Ja-ja-ja-ja...

Asiko naiz oraingoan,
 pekatariak, esaten,
 zergatik dagoan Jaungoikoa
 gizon egiñik Belen'en:

Begira Adan nun dabillen,,
 gizontxo argal izan arren
 JAUNGOIKO NAIRIK Eden'en.
 "Aintza dedilla Jaunari
 zeruan eta lurrean. Amen",

x&YQM&

Mé r é t t o

P^{it}

df=±^

e

A - si -ko naiz o - rain- go- an pe- ka- ta- ri-ak ,

fcfe

g B ^

•fe— » , - »-J_____

e- sa - ten, zer-ga-tik'da - go-an Jaun-gpi- ko - a

Hfe

&E&

SJL

J__J__7 «:

N^ →w^_~^~j

gi - zon e - gi-ñik Be - le - nen Bein ba-te- an

I ^

fc

3_?=
£

txin-gurri bat pan-parroi-ke- ri- an ze- bi- llen:

&^^=S
†

» fc *=
Ett osz

^ -

"Ni bezain aun-di nor e • men?" Ja - ja, ja - ja, ja - ja, ja - ja, [≠]
rif.

4=£

ja-ja, ja-ja, ja- ja, ja- ja, ja-ja , ja-ja, ja-ja je

Sfü ÑKolM?, KÍLiS-KoUf?

W tF ^ - fprf^EE^EEm

San Ni-ko-Las, k* - lis__ko-las; San ,Ni-ko- las txi

-v.^-----t-~~z~~-----«-----*--^

ki- ya Gaur de- gu- la gu- re_e-gu- na, txí -

^=F=^

\$=t

^ ^

ki- yok fes - ta de- gu- na.

W=W

San Ni- ko- las, ki -

J-T-J—^^^

ÍF=+

T i " • * 4 tr:

lis__ko- las, San Ni-ko-las

txi- ki- va.

- 2. San Nikolas txikiya,
gure ganbaran aziya.
Gure ganbaran zer dago,
Anare Juana María? Ave ave María!
- 3. Dios te salbe! bakallo-jale!
Bost eta sei amaika...
Txirixorikan ez baídin bada
igual dala lukainka.

BELEN'GO AUR EDERRARI

(«Birjiña maite» bezela)

Belen'go Aur ederrari,
 estalpe zartxo batean,
 aingerutxo bi kantari,
 Ama etorri artean:

Bunbullun, bunhullun, bunbuUnera;
hunhullun bat eta hunbullun bi...
 Aurtxoak munduan seaskarik ez;
 zeruan urrez amabi.

Aurtxo txikia lo dago
 aingeru biren erdiam;
 aingeru biren erdian, eta
 millaka inguru guztian.

Bunbullun, bunhullun...

Aurtxo txikia lo dago
 aingeru birem erdian;
 Amatxo zapi-garbitzen
 Belen'go iturri garbian.

Bunbullun, bunbullun...

Amatxo iturrian dago,
 Aurra lo dagon artean;
 musu ta laztan jango du,
 andik etortzen danean.

Bunbullun, bunbullun...

Au ere, neronek sortua da. Teatro-modura egitekoa: Jesus Aurra-
 ren Belen'go gertaera bat: Aingeruak, Jesus Aurraren seaska zaitzen,
 alegia, Ama Iturrian dan arte.

Doñua, errikoa du: Azkue'k nunbait bildua, eta «Birjiña maite» letra erantsia.

Nere letra, onomatopeiduna da: *bunbullurt* onomatopeia. Oso ritmikoa. Oin irukoteak ditu maiz; eta, ola, puntu batzuetan zortzi silaba ditularik, beste batzuetan amaika ere ba ditu, ritmo edefrean:

Bunbullun, bunbullun, bunbullunera

iru oin irukote eta bikote batean amaika silaba;

zeruan urrez amábi

iru oin bikotetan eta trinkotu batean, zortzi silaba.

Teatro bezela, lenengo bertsoan, escenaren erdian, seazka bat dago: Jesus Aurra lo, alegia; eta bi aingeru seaskaren bi aldeetan, dantza xume bat egiten, bi besoak tolestuta, gorputzaren balantzotxo bat, seaskaren ibilliaren antzera. Bigarren bertsoan, sortzi amar aingeru geiago, bi errenkadatan; bi aldetatik sarturik, ibilli gurutzetu bat egiten dute, konpasean, gorputza balantzatuaz berak ere, azkenean *bunbullun* kantatzean, seaskaren inguruan gelditzen dirala. Irugarrenean, danok seaska-inguruan dantza xumea. Laugarrenean, Ama —saskitxo bat buruan— iturritik etorki, alegia, seaskara irixtean, Aurra besoetan artu eta laz-tandu eta gora-gora jaso, ikusleai erakutsiaz.

SAN NIKOLAS

Deun Nikola / zabiltz beti gurekin.
Nikola Deun / zatoz gure lagun.

Deun Nikoía / lagun zakiguz beti.
Nikola Deun / beti gure lagun!

1. Ume abeslarien laguna zera zu. Txiki ikastol-zaleak txit maite dituzu.	Emaiguzu ogia osasurekin, pozik bizi gaitezen danok alkarrekin.
2. Txikien adiskide, zar agurgarria, gaiztakeri gabeko gure pozkarria.	Poza da gogoaren eguzki argia; emazu gogo argi ta bizi garbia.
3. Gaiztakeri gaberik zaitzeni bagaituzu, betiko adiskide izango gaituzu.	Garbi bizi, ta garbi euskeraz mintzatuz, Deun Nikola, euskeraz zaitzagun aintzatu.
4. Betiko adiskide Nikola Deunaren ta maitatzalle txintxo lagun urkoaren.	Deun, izkuntza gozo ta musu-gozoduna! Umeen adiskide, txikien laguna!
5. Maitatzeären ona ogia danean! Emaiguzu ogia maitxo apalcan.	10. Umetxoei begira saiguzu gaur, arren, gero zurekin gauden zeruetan. Amen.

Detm Nikola / zabiltz beti gurekin.
Nikola Deun / zatoz gure lagun.

Deun Nikola / lagun, zakiguz beti.
Nikola Deun / beti gure lagun!

JOLASEAN

Txitxi ta papa goxo
mutil txiki batentzat
Belen'en gaur jaio
danarentzat.

Amatxok eman dit
neretzat;
bañan nik gorde det
Zuretzat.

Aitatxok emam dit
neretzat;
bañan nik gbrde det
Zuretzat.

Txitxi ta papa goxo
Mutil txiki batentzat,
Belen'en gaur jaio
danarentzat.

Ta nola ez gorde
Zuretzat,
gaur jaio bazera
guretzat?

MONJA TXURIENA

Oraingo aldian esango degú.

Monja txufien kantua... (bir)

La-raran : Doran Donsían Don (bir)

—Ama : ekatzu jantzi beltxa,
monja nai det-eta nik.

—JMonja beltzak Mendaro'n dira;
ez dakit ango biderik.

La-raran : Doran Donian Don...

—Ama : ekatzu jantzi urdiña,
monja nai det-eta nik.

—Monja urdiñak Begoña'n dira;
ez dakit ango biderik.

La-raran : Doran Donian Don...

—Ama : ekatzu jantzi txuria,
monja nai det-eta nik.

—Monja txuriak Txina'n dira;
batel bat dijoa Pasai'tik.

La-raran : DoranDonian Don...

—Agur, amatxo; agurbetiko;
Ama : ez egin negarrik.

—Agur, alaba; agur betiko;
errezatu nigatik.

La-raran : Doran Doniain Don...

Batel txuri bat Txina'ra dua
Monja txuriz beterik;
Monja txuriz beterik, eta
Izar eder bat Gidari.

La-raran : Doran Donian Don;

la-raran : Doran Donian Don.

AMA, EKATZU NIRI...

(Araba'rako)

- 1) Ama, ekatzu niri yateko ogia. Gaur da Gabon! Amatzuk ogia pozik emon; pozik, pozik, pozik emon; emon, emon.
- 2) Aita, ekatzu niri edateko ura. Gaur da Gabon. Aitatxuk ura...
- 3) Amama, ekatzu niri yateko eltzaki. Gaur da Gabon. Amamak eltzaki.
- 4) Atita, ekatzu niri yateko okelea. Gaur da Gabon. Atitak okela.
- 5) Ixeko, ekatzu niri artuteko esne. Gaur da Gabon. Ixekok esnea.
- 6) Osaba, ekatzu niri yateko artoa. Gaur da Gabon. Osabak artoa.
- 7) Afeba, ekatzu niri lufezko katilu. Gaur da Gabon. Afebak katilu.
- 8) Anaya, ekatzu niri burdiñezko txali. Gaur da Gabon. Anayak txalia.
- 9) Aizta, ekatzu niri leyañezko azpil. Gaur da Gabon. Aizatxuk azpilla.
- 10) Neba, ekatzu niri galtzairuzko aizto. Gaur da Gabon. Nebatxuk aiztoa.
- 11) Mutil, ekatzu niri efeitako gaztain. Gaur da Gabon. Mutilak gaztañak.
- 12) Neskame, ekatzu niri gozo ta intxaur-saltsa. Gaur da Gabon. Neskak intxaur-saltsa.

YOAN NINTZAN...

(Araba'rako)

- 1) Yoan nintzan suetera, ikusi neban katua. Katutxuak *miau-miau-miau*. Bigur beste aldera!
- 2) Yoani nintzan sapaira ta, ikusi neuzan usoak. Usotxuak *rup-a, rup-ni, rup*.
- 3) Yoan nintzan ikulura, ikusi neban bei zuria. Bei zuriak *ma-a-a*,
- 4) Yoan nintzan kortara ta, ikusi neban astoa. Astotxuak *traka-trakai-traka*,
- 5) Yoan nintzan txafit.eira, ikusi neuzan txafiak. Txafitxuak *kuřixk-kuřixk-kuřixk*.
- 6) Yoan nintzan etartera, ikusi neuzan txiteak. Txitatxuak *pipi-pipi-pi*.
- 7) Yoan nintzan atadira, ikusi neban txakuřa. Txakurtxuak *tau-tau-tau*.
- 8) Yoan nintzan lafakera, ikusi neuzan oloak. Olotxuak *karkara-karm-ka*.
- 9) Yoan nintzan solora ta ikusi neuzan idiak. Idixkoak *mu-u-u*.
- 10) Yoan nintzan lafara ta ikusi neuzan ardiak. Arditxuak *be-e-e*.
- 11) Yoani nintzan basora ta ikusi neuzan txoriak. Txoritxuak *txiru-lirurliru*.
- 12) Yoan nintzan mendira ta ikusi neban erbia. Erbitxuak *brixt-brixt-brixt*.

JOSTUNARENA

(Arataa'rako)

Ba det raik jostorratza,
jostorratza ta (i)aria.
Bigarko josiko det
soñeko berri-berria.

Tralala, trailala, la, la, la;
tralala, tralala, la, lai.

Tralala, tralala, tralala, la;
trulala, tralala, la, lai.

Dendan Andre Joxepa,
saltzen oial ta miesa;
«Kana biko atal bat,
eskerrez eman baleza».

Tralala...

Aspaldi den, txatxala,
«Eskerrik-aso» il zala...
Ekar eskura zillar,
nai badeni mies-atala.

Tralala,..

Zillar-pixka bearrez,
jostundegira negafriez.
— Zer dezu, zer, txatxalá?
— Déndan miesik emah ez.

Tralala...

— Egizu lan, txatxala,
eta izan jostun azkarra ;
jostun azkar bazera,
emango dizut zillarra.

Tralala,..

Xixta-xaxta azkarki,
azpildu, josi, ebaki,
gure nexka bixkorrak
lanean ederki daki.

Tralala...

Atoz, atoz onera;
langille azkarra zera;
zillar zuri aundi bi
nik emango alogera

Tralala,..

Dendan Andre Joxepa
saltzen oial ta miesa...
«Kana biko atal bat
dirutan eman baleza?».

Tralala,..

Nik ba det jostorratza,
seda-miesa ta aria...
Jaietan jantziko det
soñeko berri-berria.

Tralala, tralala, la, la, la;
tralala, trailalu, la, lai.

KATO BELTXARENAK

Oraingo aldian esango degu
kato beltxareni kantua... (bir)
Lararan, dorandonian-don;
lararasni, dorandonian-don.

Kato beltxak bi ume ditu;
biok dira bel-beltxak;
bata neretzat izango da, ta
bestea, berriz, zuretzat.
Lararan, dorandonian don.

Kato gorririk ez det nai, eta
gorde itzazu zuretzat;
kato gorririk ez det nai, eta
zer izango da neretzat?
Lararan.*.

Kato beltxik ez det nai, eta
gorde itzazu zuretzat;
kato beltxik ez det nai, eta
zer izango da neretzat?
Lararan...

Kato txuriak sei ume ditu;
seirak txuri-txuriak;
erdiak neretzat izango dira,
zuretzat beste erdiak.
Lararan...

Kato gorriak lau ume ditu :
laurak gorri-gorriak;
bi neretzako izango dira,
zuretzako beste biak.
Lararan...

Kato txuririk ez det nai, eta
gorde itzazu zuretzat;
kato txuririk ez det nai, eta
zer izango da neretzat?
Lararan...

Asto zar bat nik ba det, eta
ez det nai nik neretzat;
kato politik nai ez duanak
astoa beza beretzat.
Lararan, doran-donian-don;
lararan-doran-donianirdon.

XAGU. TXIKI

(Erderazko «Ratoncito» bezela)

Xagu txiki, xagu maite,
zulotxean egon zaitte;
xapik ikusten bazaitu,
kris-kras jan egingo zaitu.

—Ez nau jango
—Jangozaitu! etab.

Xagu txiki, begi-bixar:
etzaitzela kutxan sar;
amak ikusten bazaitu,
artxek arrotuko zaitu.

—Ez nau arrotuko!
—Arrotuko zaitu!

Xagu maite! xagu laztan!
etzazula gaztarik jan;
aitak ikusten bazaitu
bertara-bertan ilko zaitu.

—Ez nau ilko!
—Ilko zaitu!

Xagu maite: etzazula
amonareni gona zula;
baldin zulatzeu badezu,
konpondu bearko dezu.

—Ez det konponduko!
—Konponduko dezu!

Xagu kaxkar, koxkor, kuxkur :
begira intxaurrikan lapur;
baldin lapurtzen badezu,
gaitzak artuko dituzu.

—Ez ditat artuko!
•—Artuko dituzu!

Xagu kuxkur, kaxkar, koxkor :
begira zepoan eror;
baldin erortzen bazera,
betiko galdua zera.

—Ez naiz galduko!
—^Galduko zera!

Xagu kuxkur, koxkor, kaxkar :
eztitan ez ankarik sar;
baldini sartutzem badezu,
an ito bearko' dezu.

—Ez naiz itoko!
—Itoko zera!

Xagu litxar, xagu xikin :
ez erregalorik egin;
amak usaitzen bazaitu,
atzean xat joko zaitu.

—Ez nau joko!
—Jokozaitu!

Xagu maitea : nun zeran?
Guazen txintxo eskolara.
Txintxo ikusten bazaitu,
amatxok maiteko zaitu.
—Ez nau maiteko.
'—Maiteko zaitu.

XAGU TXIKI-TXIKI BAT

Xagu txiki-txiki bat,
 bi belarriak xut,
 emen muturra xaxta
 eta an muturra xuxt,
 pozik asko zebillen,
 sukalde utsean,
 etxekoandrea lotan
 zegon bitartean.

Eltze bat arkitu zun,
 an, bazter batean,
 erdiraño betea;
 ez bait-zezakean
 jakin zertaz beterik
 ote-zegokean.

Usaia gozoa du,
 ezin gozoago;
 ortz-artetik lerdea
 dariola dago.

Eztia bait-zan, bada,
 eltzean zegona...
 munduani onik bada,
 uraxen bai ona!

Eskutxoa luzatuz,
 an dabil tentari
 ertz-ertzean oin biak
 lotuz eltzeari.

Bañan, irrixtatuta,
 or jausten da tupust!
 ta eztitan sartu da,
 bi belarriak xut!

Eztitan izan zuan
 gaxoak iltzea;
 eta aren illobia
 izan zan eltzea.

Eztitan izan zun, bai,
 gaxoak erio...

Gozoenak askotan
 miña bait-dario.

EL PAÑUELO POR DETRAS

(«El pañuelo por detrás, cris-cras
 ni lo ves ni lo verás, cris-cras»).

Zapitxuri atzetik, tik tik;
 eztaukazu ikusirik, tik tik,

ASTOARENA

(Poxpoliñentzat) («Uso txuria» tazelat)

Paradisuko atean
 abere danak batean,
 pozik zebiltzan Adan'engandik
 beren izenak artzean...
 Paradisuko atean
 abere danak batean.

—Ia, orain, kukurmku :
 zuk izena nola dezu?
 —Esango dizut berealáxe :
 «ollarra» esan didazu...
 —Ondo dago, kukurruku;
 zuk izena orla dezu.

Nola da, bera-iz, zurea,
 kurrin-kurrinka nerea?
 —Esango diot berealaxe :
 nerea, Jauna, «urdea»...
 —Ondo dago, Jaun urdea,
 orrelaxe da zurea.

—Etorri ona, kakari;
 nola esan dizut zuri?
 —Esango diot berealaxe :
 «ollóa» esan dit neri...
 —Ondo dago, kakakari;
 orlaxe esan dizut zuri,

—Eta, zu, lepo-gizena;
nola da zure izena?

—Esango dibt berealaxe :
neri esani dit «zezena»...

•—Ondo da, lepo-gizena :
orla da zure izena.

—Esne ta adardun gurea :
nola dezu zuk zurea?

—Esango diot berealaxe :
«beia» da, Jauna, nerea...

—Esne ta adardun gurea :
orla dezu zuk zurea.

—Kurrin-kurrinka nerea :
zuk, berriz, nola zurea?

—Lotsa naiz, bañan, aitortuko det:
neri esanj dit «urdea»...

—Jlz lotsik izan, kurrin-kurrintxo;
izena dezu «urdea»;
urdaia gozo, ordea.

—Belarri-luze, mukizu:
ia, zuk bai al dakizu?

—Neri, ai! Jauna... aztu... aztu...
aztu egin zait, barkatu...

—Ondo dago, Jaun mukizu :
«astua» zera gaurtik zu.

Paradisuko atean,
abere danak batean,
pozik zebiltzan, Adan'engandik
beren izenak artzean.
Paradisuko atean
abere danak batean,

TXINGURRIAK

(Llongueras-Lekuoná)

Txingurri txiki-txikiak udaran,
gari-garai nola dan,
lenen argi boladan
anka-puníani irten eta etxetik
tik-tik-tik, tik-tik-tik,
eten gabeko illaran,
batetik, bestetik,
auzoko gari-pillara,
batetik, beste tik,
juten dira bertatik.

Beren etxetik irten-da bidean
lagunak topatzean,
belarri ertz-ertzean
«egun on» esan ondoren alkarri,
tzi-tzi-tzi, tzi-tzi-tzi,
besoz katigu onela
batetik bestetik,
langille onak bezela,
batetik, bestetik,
jo oi diote lanari.

Gari-zama makur daramatela,
bai ixil dijoztela!
—nola nai den bestela?—
—Aizpatxoak, gaur nereak egim din;
ai, ezin! ai, ezin!
Dal-dal dizkiñat aztalak
batetik, bestetik;
bañan azturik daldalak,
batetik, bestetik,
egin zagun alegin.

Bidean euliaundi bat etzan-da
 —sinistazan esan-da—
 nunbait égin eztanda
 ta antxen ikusi diñagu luzeki

Ji-ji-jU j^ji-ji
 Bañani txintxuak bait-gera,
 batetik, bestetik,
 jaso dezagun etxera;
 batetik, bestetik,
 jan dezagun ederki.

Txingurri txiki-txikiak neguan,
 aurten eta lenguan,
 naiko gari genduan;
 eta gero jan edan ta dantzari,
ri-ri-ri,ri-ri-ri...
 Udaran lan egin eta,
kHskitin, kraskitin,
 orain jo zagun krisketa,
kriskitin, kraskitin,
 dantzatzuz anak arin.

TXINGURRITXOAK

(Gerraurrekoak) (JolasearJ)

Begira, baserritarra
 Garillan
 gariak jo-ta pillan
 jartzen nola dabillan.
 Ta txingurritxoak beren
 kabitik,
 tik-tik-tik

tik-tik-tik
 •—soñean jantzi apañak-
 aruntza, onuntza,
 etxeko gari-larrañak
 aruntza, onuntza
 aztertzen or dabilta.

Dabiltzala, dabiltzala,
 bidean,
 larrañaren ertzean
 lagun bat arkitzean,
 itz-egiten belarrifa
 dira asi :
 psi-psi-psi
 psi-psi-psi...
 Ta igurtzirikan eskuak
 aruntza, omuntza
 ta aleturik galduruak,
 aruntza, onuntza,
 gariketan dabiltza.

Gari-ale bana ezin
 ekarri,
 bi or dabiltza larri,
 «Ai!» esanaz alkarri
 Au eramateko, neska,
 ez naun gai,
 ai-ei-ai!
 ai-ei-ai!...
 Anak makurtzen zaizkiñan!
 aruntza, onuntza,
 ots! elkarri laguntza!

Euli aundi gizen gizen
 batek, zart!
 ortxe ler egin dia bart;
 otsa nik entzun> diñat.
 Len kitarra jo oi ziguna
 an., urrun,
 run-run-run,
 run-run-run-run,
 orain or zegon etziña...
 Aruntza, anuntza
 ots! ba diñagu zeziña ;
 aruntza-onuntza
 ta negurako otuntza.

Bete ditugu ganbarak,
 bete, bai.
 Egin dezagun, ba, jai;
 bizi gaitezen lasai.
 Egin dezaiegun farra
 alperrai,
 ja-ja-jai!
 ja-ja-jai!
 Len jo ziguten adarra :
 aruntza, onuntza,
 orain aientzat negarra,
 aruntza, onuntza
 guk egin zagun dantza.

EUZKADIKO MENDIAK

Orimendi tontofeko pagoaren puntan,
puntaren-puntan.

Ori'ko txoria kantari :
txiruliruli-txiruliruli
nork kantatuko ote-du soñutxo ori.

Aizkofi'ko tontofeko arantzaren puntan,
puntaren-puntan,

Erbi-iñudea dantzari
trikitrikiti - trikitrikiti,
nork dantzatuko ote-du dantza ariñ ori.

Anboto'ko tontofeko arkaitzaren puntan,
puntaren-puntan,

Sorgiñak kontu kontari:
ujujujuju-ijijijiji
nork ixilaziko ote-du algara ori.

Araiar'ko tontofeko Lafunañi puntan,
puntaren-puntan,

Pernandota bertzolari:
zuk neri ziri, nik zuri ziri,
iñor onduko ote-du ziriket'ori.

Gorbeia'ko tontofeko Gurutzaren puntan,
puntaren-puntan,

artzaitxo bat albokari :
ñiruñiruñi-ñiruñiruñi,
nortzuk sortua ote-da soñutxo ori.

Altobiskar tontofeko lepo-lepoan, lepo-lepoan,
Efoldan turutalari :

tuturututu-tataratari,
Efoldan alpefik duzu turut'ots ori.

TXORITXOEN KANTAK

Baso beltz ezkutuan,
txoritxoak abestutzen
eta bazterrak poztutzen
nola bait duten jarduten,
ots! nork entzun nai duan!

Mayatzaren mandatari
dator enara ariña;
egazpeani bait du kabi
igaz berak egiña.
Eztarri leunaren jabe
abesteni du ezirik
bixirik:
titxrritx, titxrritx
titxrritx, titxrritx.
«Jeiki-jeiki nagı gabe,
goizean-goiz-goizetik».

Txorietan buruzagi,
zuk, bai, erresiñula,
goiz-arratsetan kantari
berdiñik ez dezula!
Eztarri leunáren jabe,
beti pozik oi zaitut
aditu:
tiu-ri, tiu-tiu
tiu-ri, tiu-tiu.
Abestu, bai, bildur gabe!
orrek poztuko gaitu.

Alargun, mindun uxoa,
udazken-abeslari,
Eliz-gañetik gaxoa
Gurutzeko Jaunari...
Eztarri leunaren jabe,
otoitz bero bat antzo
dirautzo :
ruk, parru-po,
ruk, parru-po,
«Otoitz, bai, aspertu gabe
ta zera zerurako».

Urte guzian berritsu,
orma-txori lots-galdu,
ez udan bero, ez oztik
neguan ark ez al du!
Eztarri leunarem jabe,
lelo batek du bizi,
bai, beti,
txiu-txi, txiu-txi
txiu-txi, txiu-txi.
«Ekin, ekin, asper gabe;
ez utzi utsik, ez utzi».

Baso beltz ezkutuan
ai! ez badute jarduten
txoritxoak ebestutzen,
Poxpoliñenak entzuten
ots! nork egon nai duan.

EUZKADI'REN EDESTIA JOKATZEKO ERA

Umeen Kredoa-ta bezelatsu du abestia (ikus): *si la; sisisi la; sisisi lálala; sisisi la>*; etab. Si'ren malan dauden izkian, *cursiva'n* dijoaz Za'ren malakoak, bestelakoan.

Azkeneko ikaskizuna, itunago izan dedin, si-fa'ren ordez, *la-soVen* dago.

Igarkizun bat (*acertijo* bat) bezela jokatu bear da. Batek galde, ta guztiok erantzun. Beude erantzuleak, lefoan, galdetzalearen aúfe ta bi aldeetan, ilargierdi^antzera; alkafi eskutik elduta. Danok —galdetzale ta erantzule—r eskuiko anka-mutuñez (orpoa lufean) marka bezate erasia-ren *compás* edo ibil-neufia; eta erabili bitzate gorputza eta besoak ere, eresiaren airean, pixkatxo bat.

Galdetzaleak galdea bukatzean, danok erantzun. Erantzutean, galdetzalea geldi, bañan erantzuleak ibilia pixka bat geitu.

Erantzun bakoitza bukatzean, *Yaiki* yaifci'ren lenengo zatia abestu. Abestean, gorputza geldi. Azkeneko ikaskizuna amaitzean, *Yaiki yaiki* osorik abestu.:

Ikaskizun edo galde guztiak ume bakařarentzat askotxo ba-dira, artu, ikaskizunik aña ume, ta kanta dezatela, txandaka, bakoitzak bere zatia.

<i>Din-dunl</i>	olari, itxaelari,
Noir ote-dan?	olari, itxaslafi,
Nor ote-dan eta zein. ote-dan :	etxe-zale,
Pirene-mendi'ren oñetan,	berdin-zale
Ispani bañóTénago,	, " ,-,;,'
Eřoma baño re lenago,	eder ta maitagarif
Indo-kermau baño lenago	—Gure Ama Euzkadi.
eri	Yaiki, yaiki, euzkotafa;
eiztari,	laister dator eguna,
artzai, nekazari,	laister dator eguna.

n

Din-dan!

Nor ote-dan?
 Nor ote-dan eta zein ote-dan :
 oiturak alaxen izanik
 —iñortxok .ez daki noiztanik—
 gosari,
 apari,
 atsaldeko ta bazkari,
 nagusiak eta mofoiak,
 arrotzak, naiz etxeakoak
 —afotza afotz dan artean—
 guztiok zizalu batean
 egin oi duten efia,
 edanez guztiok katilu beretik
 urteko sagardo befia,
 edo ta(i)ardo zar gofia?
 —Dri da gure Abefia.
 Yaiki, yaiki, euzkotafa...

HI

Din-dan!

Nungo ziran?
 Nungo ziran eta ango ziran :
 agure buru-zuriak,
 .etxeke Jaunak guziak
 Efege-aufean ez lotsa—,
 aritz baten azpian eta
 Lege-zar-itzal bizian,
 pakea eta bufuka,
 onen alde ta aren aurka,
 erabaki oi zutenak,
 nungoak ziran, ai! batzar aiek,
 nungoak eta zeñenak?
 —Gure Abefiarenak.
 Yaiki, yaiki, euzkotafa...

IV

Din-dan!

Nun ote-zan?
Nun ote-zan eta an ote-zam :
Prankotafen Karloman,
Karlomani ta Efoldan,
—atzapar beltzak irin zuriz—,
mendiak gañezka gudariz,
—ibildun basoak iduriz,
briz-briz
briz-briz-briz—;
Zalduba nai alegia
ta Iruña'ra begia,
emen sar eta an ufa
—aisotegian zakufa— • ;
ai! bañan zori gaiztoan!
gero Prantzirakoan,
ezur-kafaska gozoan,
Efoldan bera mila gudarikin
Euskoak an il bait-zuan?...
—Altabiskar'ko basoan.
Yaiki, yaiki, euzkotafa...

V

*Din*dan*

Nor ote-zan?
Nor ote-zan eta zein ote-zan :
Luter Alemanian,
Enri Engalandian,
Kalbin, befiz, Prantzian
afo zebiltzan artean,
Iruña'ko gudatean
pin-pan,!
pinpiti-pan!
inika balaz elbafi,
bañan biotza Jaungoiko-aintza
aundienafen egafi,

Yesu'ren Lagundia
 asmatu zuan azpeitiar on,
 euskaldun jator garbia?
 —Gure Iñaki aundia.

Yaiki, yaiki, euzkotafa...

VI

Din-daru!

Zer ote-dan?
 Zer ote-dan eta a ote-dan :
 Sorkalde ta Ameriketetan,
 Japon'en, Pilipiñetan,
 iragan urte luzetan,
 Xabier, Antxieta,
 Legazpi, Urdaneta,
 jo ta ke, mundu-zear,
 —Kristo'ren Legera dana bear—;
 gañera bi Zumañaga,
 —Bizkaitar ta Arabaña—
 Martin,
 Balendin,
 Lizardi, Erkizia,
 —Yesu'ren alde eman-beafez
 odola eta bizia—;
 eta gaur, jafaikiz lenari,
 Garikoitz, Labixeri,
 eta Befiz'ko Margari...
 zer da, esan, guzti ori?
 —Euzkadi mixiolari.

Yaiki, yaiki, euzkotafa...

VII

Din-dan!

Nor il dan?
Nor il dan eta zein il dan :
On baizik ainbat urtetan
ez egiñik baztafetan,
bañan, batetik nai-eza,
bestetik gofoto beltza,
emendik *zizta* miztoa,
andikan *zazta* aiztoa,
nun-naitik esker gaiztoa,
izan afen
euskotafen
bizi eta osasuna,
—geroztik ona itzali bait-da
efieni alaitasuna,
basoen edertasuna—
din-dan!
dingindin-dan!
ai! daugadaren ituna!
Nor da, baño, il zaiguna?
—Amaren azkatasuna.

«Jeiki, jeiki, euskotaña»
laister dator eguna (bis)
Sorkaldetik ageri da
argi gozo, biguna;
aren afean, bildurduta,
iges dijoa illuna.

BAXAKARAN BELTXA

Agur Xabiertxo; nora zuazki
nere seme maite-laztana?
Tra-lara-la, tra^lara-la.

Morotegira joan bear det;
agur aita et'agur ama.
Tra-lara-la, tm-lara-la.

Morotegian zer galdu dezu,
nere seme maite-laztana?
Tré-lara'la, tra-lara-la.

Efege Jaunak beartzen gaitu;
agur aita et'agur ama.
Tra-lara-la, tra-lara-la.

Sorbaldan zer dezu armazar ori
nere seme maite-laztana?
Tra-lara-la, trat-lara-la.

Gudari nua; ez negar egin;
agur aita et'agur ama.
Tra-lara-la, tra-lara-la.

Aitak Donosti'ra lagunduko dizu,
nere seme maite-laztana.
Tra-lara-la, tra-lara-la.

Tren mutur-beltza txistuka dago;
agur aita et'agur ama.
Tra-lara-la, trarlara-la.

Orain ardiak nork zaituko ditu
nere seme maite-laztana?

Tra-lara-la, trai-lara-la.

Lagunduko die zeruko Jaunak
agur aita et'agur ama.

Tra-lara-la, tra\l-lara-la.

Eta soroak nork landtdeco ditu
nere seme maite laztana.

Tra-lara-la, trat-lara-la.

Lagunduko die zeruko Jaunak
agur aita et'agur ama.

Tra-lara-la, trarlara-la.

Zeruko Jaunak madarika beza
gudarizka sortu zuana!

Tra-lara-la, trai-lara-la.

Baxakaran beltza ondurik ondo;
ondu-eta goxo arana.

Tra-lara-la, tra\l-lara-la.

IKASTOLAKO GIMNASI-KANTA

(Doñua, Beobide'rena) (Yantaiko)

Kanta-kantari, alai,
 kanta-kantari gogoz,
 Ikastolara goaz,
 Ikastolatik gatoz :
 begiak argi-argi,
 biotza garbi-garbi,
 dana gera
 alaitasun ta poz.

Nai degu jostatu,
 nai degu kantatu;
 gazteak jokoia
 osagarria du.
 Bañan, on da ikasi
 ta gogoa ezi
 ta Ekastolan erein
 gaur, geroaren azi.

Kanta-kantari...

Beti ola bizi bagiña,
 beti oskarbi, zeru urdiña...
 Beti ola bizi bagiña
 beti pil-pil odol-irakiña...
 Bañan geroa gure da, eta
 ez gaitezen bildur, ez gaitezen itzal
 geroan beti garbi joka dezagun,
 gaur joko garbian gabiltzan,

Kanta-kantari...

KURPIL-JOKUA

(«Baxakaran taeltxa» taezela; ikus «Preludios Vascoos», I, 5.º)

Arin, arin beti,
kurpil bixkorra!
Arin, umetxuen
laguna!
Kurpil ariñean
gabiltzanean,
ariñago dua
eguna.

Arin-arin, bai!
Ariñago nai!
Albait-lenen, aunditzeko
beti-beti zai!
Arin-arin, bai!
Ariñago nai,
aunditzean ama (aita) iduri
lanean alai.

(Nexkak) Amaren arilki
ariña iduri,
arin, nere kurpil
ariña!
(Mutillak) Aitaren txirringuts
ariña-iduri,
arin, nere kurpil
ariña!

Arinrarin, bai!
Ariñago nai!
Albait-lenen zoriona
iristeko zai;
Arin-arin, bai!
Ariñago nai,
zoriona iritxita
beti-beti alai.

Biziaren kurpil
bizia iduri,
bizi, nere kurpil
bizia!
Itzalezko kurpil
ixil-ixilla
bait da gizonaren bizia.

(Bukatu gabe gelditua).

GONAGORRI-JOKU

(Dalcroce'ren «Ronde del faldelli» bezela)

Jesus! Apoxanerea
 gona gorri onekin!
 Begira, zeñen poliki
 dagon aloz oiekin.
 Aizeak jotzen duanean,
 ikurriña bat du iduri
trinka-trinketa,
trinka-trinhi
 nere gona gorri;
 gorontza bel-beltxa eta
trinkat- trinketa,
trinka-trinki
 gorontza bel-beltxa eta
 gona gorri.

Jesus! Au poxa nereea
 gona gorri onekin!
 Begira, zeñen poliki
 dagon aloz oiekin.
 Zelaietan lore danean
 gona det biltzeko saski
trinka-trinketa,
trinka-trinki
 nere gona gorri;
 gorontza bel-beltxa eta
trirtkar trinketa,
trinka-trinki
 gorontza bel-beltxa eta
 gona gorri,

Jesus! Au poxa nereea
 gpna gorri onekin!
 Begira zeñen poliki
 dagon aloz onekin.
 Negarrez asten naizenean
 gona dizut malko-zapi.
trinika-trinketa,
trinka-trinki
 nere gona gorri;
 gorontza bel-beltxa eta
trinka-trinketa,
trinka-trinki
 gorontza bel-beltxa eta
 gona gorri.

Jesus! Au poxa nereea
 gona gorri onekin!
 Begira, zeñen polita
 dagon aloz oiekin!
 Eudi bada nere bidean,
 gona det eudi-aterki
trinka- trinketa,
trinka-trinki
 nere gona gorri;
 gorontza bel-beltxa eta
trinka-trinketa,
trinka-trinki
 gorontza bel-beltxa eta
 gona gorri.

NEXKA-MUTIL TXINTXOAK

(Los niños buenos)

Itzak, Mildrad Summit enak Euskeratzalea, Lekuona'tar Manuel

ARRITXU LOREA

GOIZEKO BUSTIKETA

(Elbaño)

Dindan, din-dan bustiketa-ordu dator.

Ea, bildur-gabe! dana jator-jator!

Txirrixt etzaitezen, utzi berriketak!
ez bait-da erortzen, takatx eserita...Utzi jaboikia kaxan txintxo-txintxo;
bustia legortu; eta orain... kito!

TXAKURRAK ETA KATUAK

(Plerros y gatos)

Katu txikiari
egin palagu;
run-run ta xurrunga
entzungo dezu.—Ama : «txakurtxokin»
nai nuke jolas.—Bai; baña ez uki
belarri taisats.Bizkarrean eskuz
palagu egin;
laister da jostari
pozik zurekin.

NERE TXIRRINDOLAREKIN

(Mi triciclo)

Ibil eta ibiltze, nere atsegin;
atsegiñago det txirrindolakin.

Gora ta beera, parkean-zear;
an ez det autoen ardura bear.

An ba'det biderik; an ba'det argi,
ama bildur gabe arkitu dedin.

AOLKU ON

(Consejo)

Josetxo lasterka, Josetxo saltoká;
bañan, erorita, belauna zauri.

Josetxo negarrez ; Josetxo zotinka...
Amatxok aolku : «Uretan garbi,
gaizta ez dedin».

POXPOLUAK

(Cerillas)

Poxpoluz aitatzok piztutzen pipa ;
poxpoluz amatxok sua piztutzen. •'

Txikiok, ordea, txikiak gera-ta,
ez degu poxpolurikan ikutzen.

ITXAS-BAZTERRA

(La playa)

Arritxuz, Loreaz, ondartzan jostatzen...

Ondarraren zeia! uraren palagu!

Amatxok umeai arren ta erregu :

ccAitaren eskutik, ez, arren, askatu!».

Aitaren eskutik igeri zebiltzan...
«Uraren palastai bildurrik ez izan».
Ur-palastak busti; eguzkiak legor...
Ondartzaren eder! ondartzaren jator!

TXÍRRISTAKAN

(Patinando)

Zazpi nexka-mutiko,
edozein añean,
txirrixta ta txirrixta,
gelaren gañean...

Jela zulatu dedin
ez dago bildurrik;
elefante bat ere
or dabil segurrik.

KALEAN

(En la calle)

Kalea pasatzean
batetik bestera,
begira bear dezu
alde bietara.

Semaforoak ba'du
bere esaera :
gorriak, gelditzeko;
berdeak «Aurrera!».

SUKALDEA

(La cocina)

Amak eltze-padera
ditú sukaldean;
nik ere, bai jolastu
gogo dedan.ean.

ETXEKO BOTIKATEGI

(Elbotiquín)

Gaxotzen zeraneko
eduki senda-gei;
gaxo aundia bada,
sendaldñari dei.

Begira, sandagairik
eskutxoaz uki;
zer.ta noiz bearako dan
amak ondo daki.

ELEKTREKA

(Aparatos eléctricos)

Amak entxufatzen du
ogi-tostadora;
aitak entxufatuta,
«telea» ondora...

Eskuz ukitutze eran
entxuf eak nun-nai;
bañan, zer gerta ere,
nik ez ukitu nai.

IZENA, ABIZENA, TELEFONOA

(Nombre, dirección y teléfono)

Etxetik kalerakoan
 izan zuk beti gogoan
 zure izen ta abizena
 ta etxearen zuzena;
 telefonorik izan ezkerro,
 telefonoa urrena.

Nora-ezean erkitzenezan,
 galde gizon urdiñari;

Gizon urdiñak —txit onegiñak—
 laister esango amari.

ESKALLERAK

(Las escaleras)

Eskalleratan-bera
 ez jetxi saltoka;
 ezta biñaka; baizik .
 banata-banaka.

Kontu! ez, arren, igo
 baranda-gañera,
 erori etzaitezen
 andik buruz-bera.

LEIOA

(La ventana)

Leiotikan begira
danok egongo dira;
danontzat ba'da leku
elkar maite badegu.

OIN-UTSIK

(Con los pies descalzos)

Au poza! gaur jai degu :
jolasteko eguna;
amatxok agindu du
gaur egingo deguna.

Zapatak erantzita,
belazean oiñ-utsik;
ta errekan *txipli-txapla*,
ez bait degu gaur otzik :
ez otzik,
gaur oñutsik.

(Colofón del COLORIN)

Npui bat irakurtzen auiTa,
irakurri ta irakurri;
utzi-ta berriro artzen du
eskuetan, ta irakurri.

Irriño bat du ezpañetan,
irri, irri eta irri.
—:Zer irakurtzen du aurtxoak?
—«IPUI POLIT iaioRRna;».

PRANTZIA'KO «JESUS S'HABILLE» BEZELA

II

Eskalez jantzirikan,
eskean dabil lesu.

Aberats baten etxe-
ko atea jotzen du :

—Jaunaren izenean
ogi-pixka bazendu...

i—Maietik sobra dana
txakur Pinto'k jaten du.

Eskalea gose, ta
txakur Pinto gizendu...

Amon xar baten etxe-
ko atea jotzen du :

—Jaunaren izenean
ogi-pixka bazendu...

—Sartu zaitetz barrura,
dagona jango degu...

ta niaian zedukana
zati bi egiten du...

Eta andik sei urtera
aberatsa iltzen da ;

eta zeru ederre-
ko atera juten da :

Atea jo, ta Pedro
atera irteten da :

—Zu bezelakoentzat
lekurik emen ez da.

Eta andik sei urtera
Amon xarra iltzen da ;

eta zeru ederre-
ko atera juten da.

Atea jo, ta Pedro
atera irteten da :

—Atoz : zure lekua
Jésus'ekin emen da.

Ateak zabaldu ta
Amon xarra sartzen da ;

Zeru erdi-erdian
eserita jartzen da...

Géroztik Amon xarra
zeruetan antxen da.

INFANTILIA

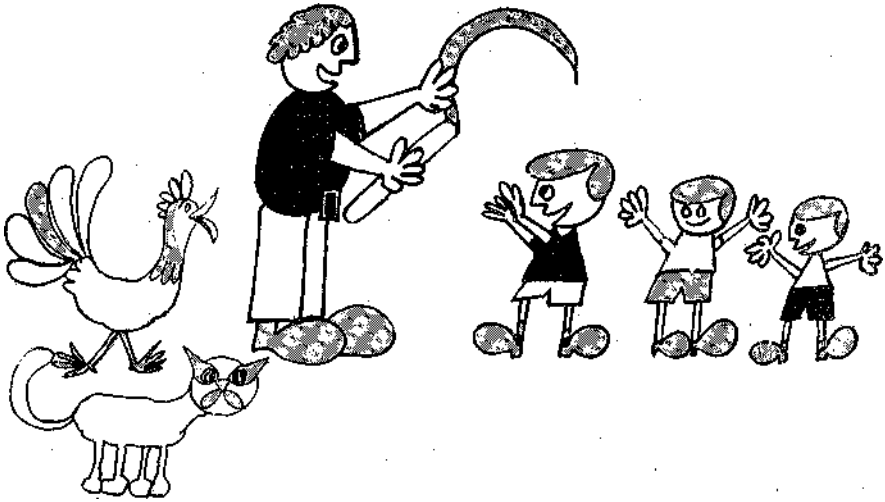
(Elbira Zipitria'rena)

Asmazan, asmazan,
Donostia'ko Plazan

—arkupeak jiran-jiran—
emen zenbat beatz diran.

TXURI TA GORRI TA KIKIRRIKI

IRU ANAIAK

Aita batek iru seme zituan. Aunditu ziranean, mundurik-mundu irabazitara joateko garaia eldu zan aientzat.

Aitak etzeukan beste zer-emanik, eta bati igitaia eman zion (eutson), eta besteari katua, eta besteari oillarra.

Eta joan ziran, joan-da-joan, uurruti batera; eta soro batean gari-ebaiten ari ziran gizon batzuk. Arrizko aizkoraz ebaiten zuten garia.

Igitaia zeukanak onela esan zien (eutsoen) ebailleeri:

•—«Aizkoraz gari ébaiten? Nik ba-dut gauza egokiagoa ortarako». Eta igitaia zakutik atera, eta *ristiti-rastal* ixtanpatean bere aldiko saila ebaki zuan (eban).

Arriturik gelditu ziran ebailleak alako erre-minta egokiarekin:

•—Salgai ba'duzu, guk erosiko dugu. Zenba-tean?

—Onenbestean.

Eta mutillak dirutza ederra artu zuan (eban), bere igitaia salduta.

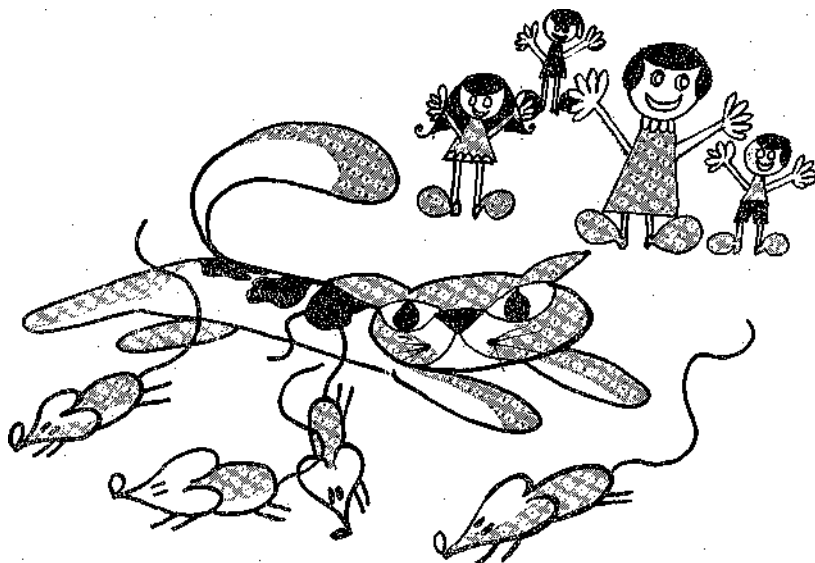

Joan-da-joan erri batera iritxi ziran. Errian, gizon eta emakume guztiek, saguak arrapatu eta saguak il ziarduten. Sekulako sagutea zan errian, eta ezin burutu inola ere ainbeste sagurekin.

Eta katudunak onela esan zien (eutsoen):

—Zer ari zerate (zarie) olako istillutan, errian saguak dituzutela-ta? Nik ba-dut gauza egokia-goia saguak akabatzeko.

Eta katua, zakutik atera-ta lurreratu bezain laster asi zan, saguak arrapatu eta arrapatu, arik-eta berealako batean erri guztia garbi utzi arte. Arriturik gelditu ziran erritarrak alako eize azkarrarekin:

—Salgai ba'duzu, guk erosiko dugu. Zenbateanj?

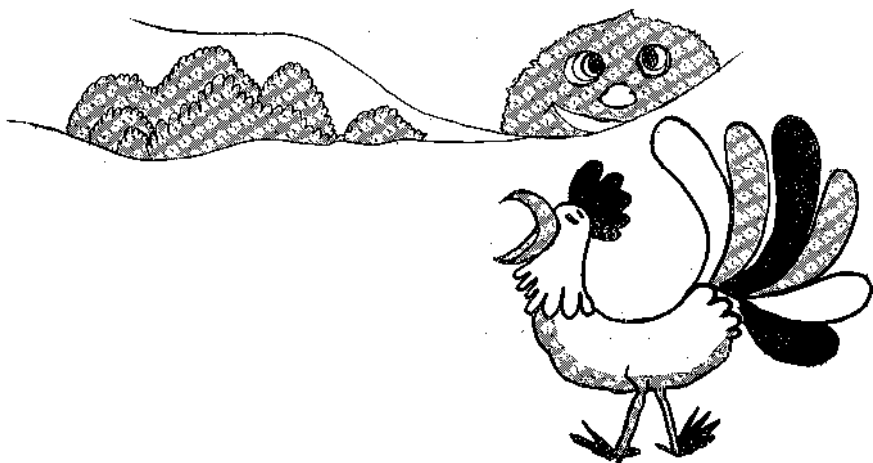
—Onenbestean.

Eta bigarren mutillak ere dirutza deerra artu zuan (eban), bere katua salduta.

Gero, joan-da-joan beste erri batera iritxi ziran arrats-beranduan. Inguruko mendixka batean gizonsail aundi bat ari zan eguzkiaren sortaldera begira, makillaz lurra jo eta lurra jo.

Eta oillardunak esan zien (eutsoen):

—Zer dala-ta makillaz lurra jo eta lurra jo, eguna argitu baiño leenago?

—Eguzkiari deika ari gera, loak artu-ta, etorri gabe gelditu ez dedin.

—«Nik ba-dut ori baiño gauza egoikiagoa, eguzkiari deitzeko». Eta oillarra, zakutik atera bezain laster, *kukurrukuka* asi zan, eta baita eguzkia agertu ere laster asko.

Arriturik gelditu ziran gizonak alako egazti arrigarriarekin:

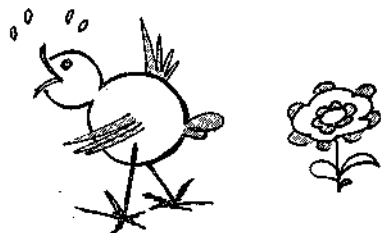
—Salgai ba'duzu, guk erosiko dugu. Zenbaiten;?

—Onenbestean.

Irugarren mutillak ere dirutza ederra artu zuan (eban), oillarra salduta.

Gero irurak etxera biurtu ziran ondotxo aberasturik. Eta beren aitarekin ederkitxo bizi izan ziran andik aurrera.

Eta txuri ta gorri ta kikiriki... ipui au egi ba'ledi.

PIO-PIO-JOLASA

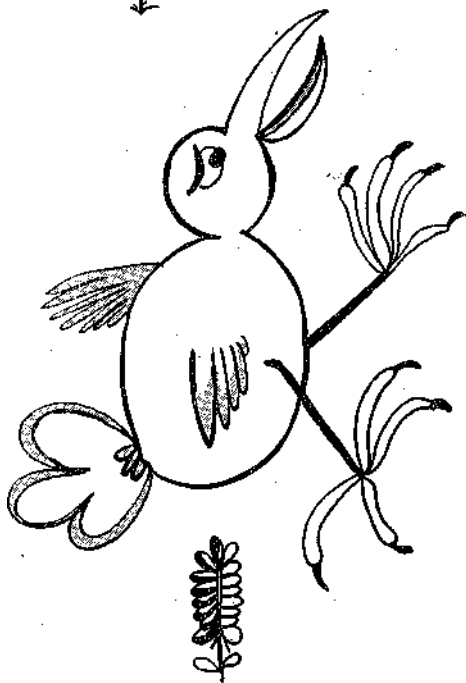
—Pio-pio, gabirai,
egan, egan, gure zai.

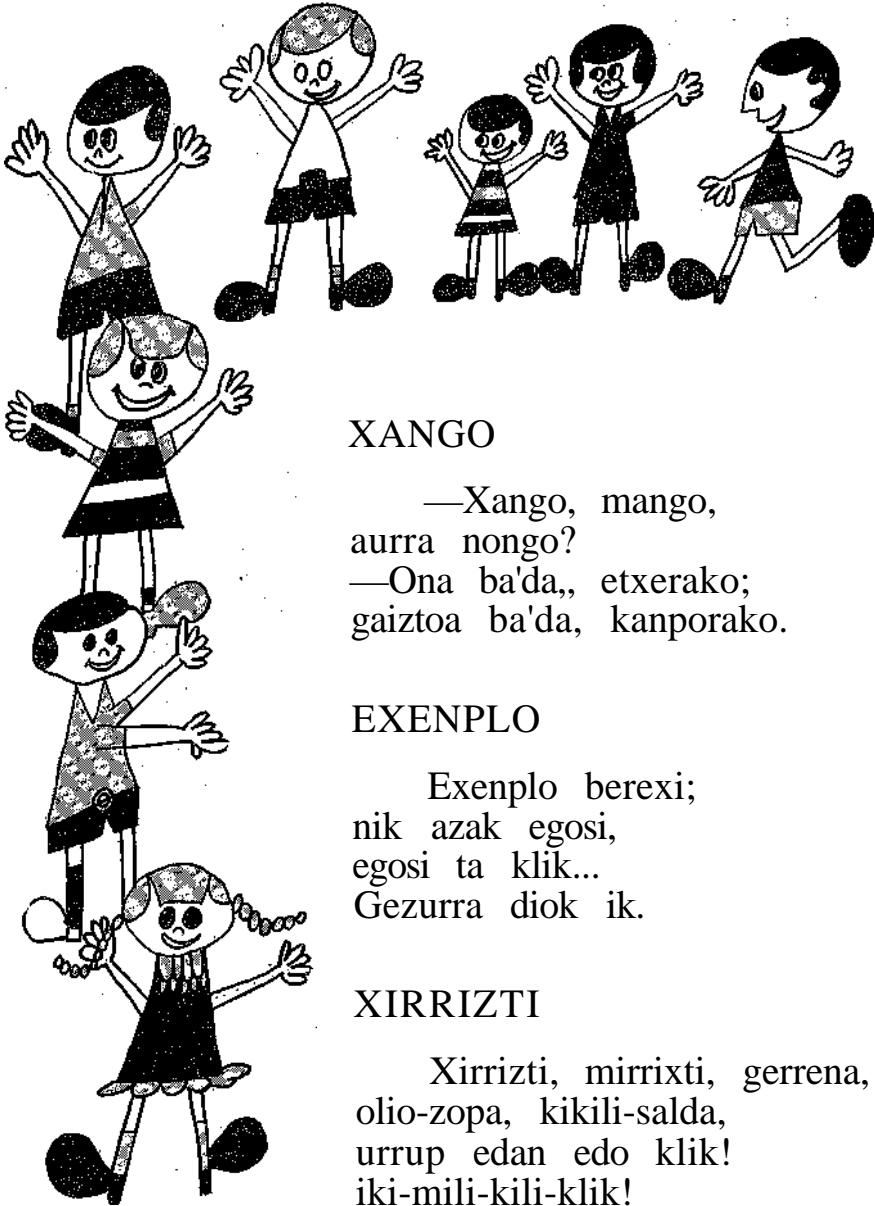
—Klo klo klo;
ez korri!
Nere txitak etorri!

Txitatxoak, kontu gero,
ea ez dan gabirai...
oillo-jantzian gezurrez
zuék arrapatu nai.

—Klo klo klo;
bai korri!
Nere txitak etorri!

—^Amatxo, etorri gara;
zu zaitugu gure zai.
Pio-pio, pio-pio...
egan dabil gabirai.

XANGO

—Xango, mango,
aurra nongo?

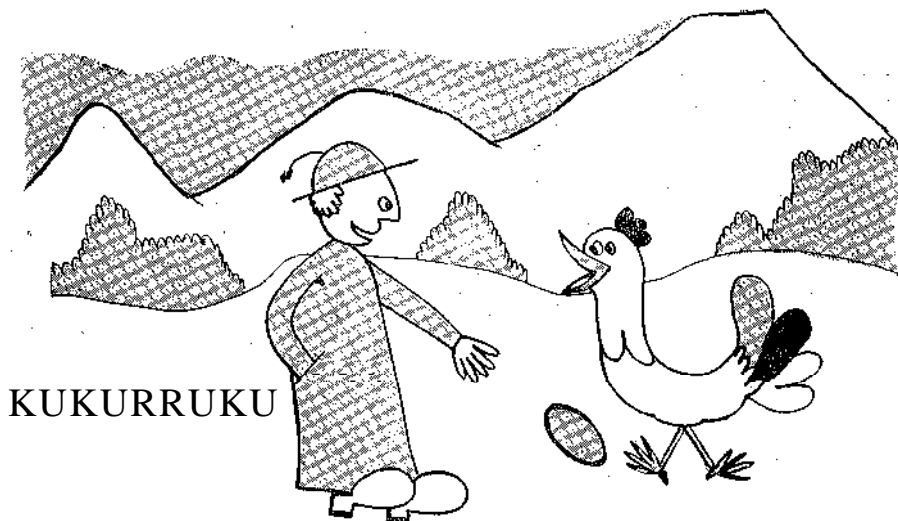
—Ona ba'da,, etxerako;
gaiztoa ba'da, kanporako.

EXENPLO

Exenplo berexi;
nik azak egosi,
egosi ta klik...
Gezurra diok ik.

XIRRIZTI

Xirrizti, mirrixti, gerrena, plat:
olio-zopa, kikili-salda,
urru edan edo klik!
iki-mili-kili-klik!

KUKURUKU

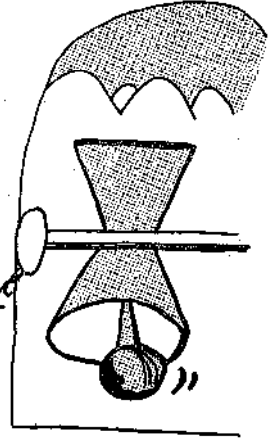
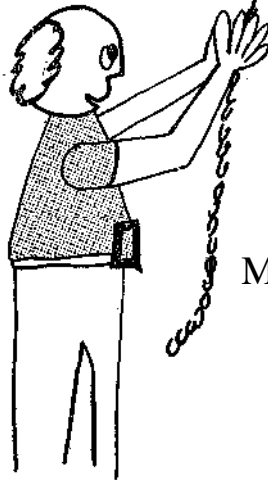
- Kukuruku!
- Zer duzu?
- Buruanmin.
- Zeiñek egin?
- Axeriak.
- Axeria non?
- Errotapean.
- Zertan?
- Artaleak biltzen.
- Artaleak zertako?
- Oilloari emateko.
- Oilloa zertako?
- Arrautz-egiteko.
- Arrautza zertako?
- Apaizari emateko.
- Apaiza zertako?
- Meza emateko.
- Meza zertako?
- Gu eta mundu guzia salbatzeko.

KANPAI-JOLE

Kanpai-jole, kanpai-jole!
 Zer nai duk? zer nai duk?
 Jo iru kanpaiak; jo iru kanpaiak;
 Din₃ dan, dun; din₅ dan₃ dun.

ARRE, ARRE

—Arre, arre, mandako!
 biar Tolosa'rako,
 etzi Iruña'rako...
 —Andik zer ekarriko?
 —Zapata ta gerriko.

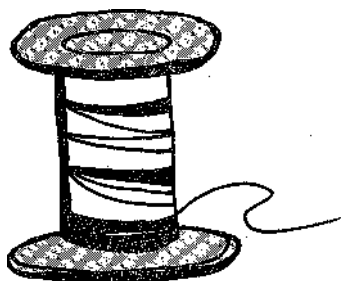
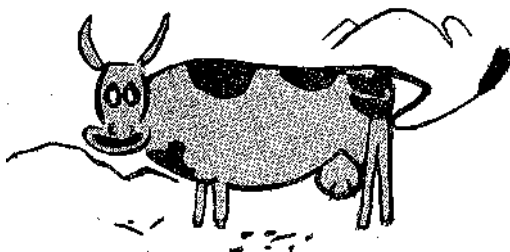

MARIANA GONA-GORRI

Mariana gona-gorri,
 aita akulluakin,
 ama arbaztakin...
 korri, korri!

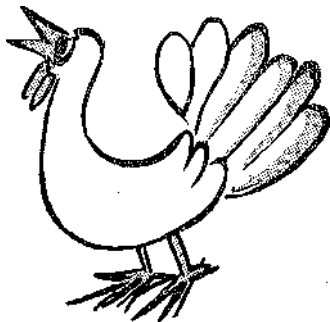
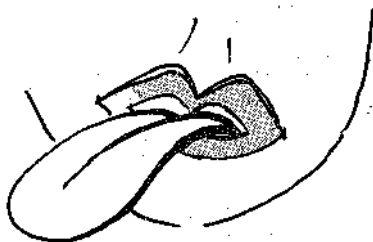
IKUXI-MAKUXI

Bi torre gora,
bi leiatil,
eulikari bat,
lau «nola-ibil». (Idia)

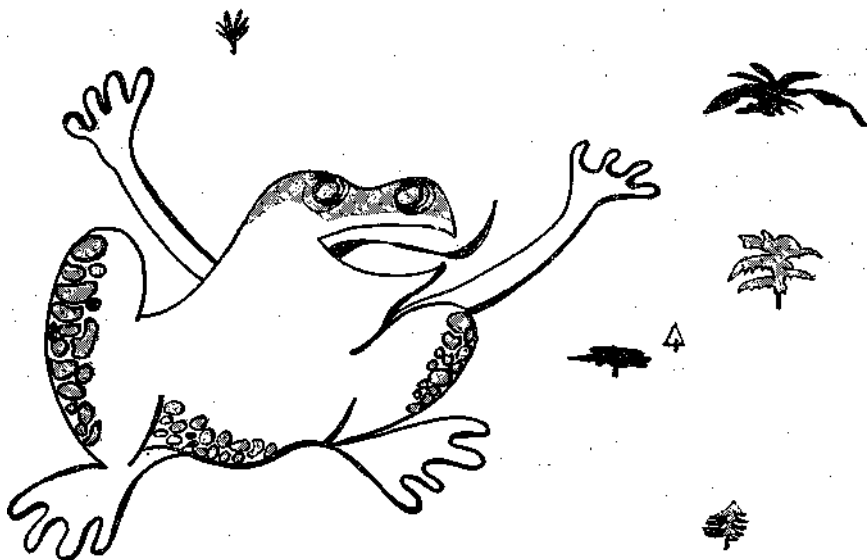

Ariko zera, ariko zera;
illabetean ezetz atera. (Aria)

Andre guri-guria;
ba-du nai-ta guztia.
Betí kotxean₃ eta
beti dago bustia. (Mingaña)

Burua gora, eta
gorputza zaldun;
txapel gorria, eta
ankak esproidun. (Oillarra)

SAGUTXU ONA ETA IGEL GAIZTOA

Bein batean igel batek, sagutxo bat ikusi zuan ibai-ondoan, bere mutur txikia garbitzen ibai-értzeko uretan.

Igelak sagutxoa ito egin nai zuan; eta or-tarako zer asmatu? Onela asten da: —Bai aundia dala ibai au! e, sagutxo?

—Aundia da bai. Eta nola zabilta zu, ola-ko ur aunditan?

—Azkarra naizelako. Begira.

Eta igela uretan murgildu zan eta igeri egi-ten asi sagutxoaren aurrean.

—Ez al duzu igaro nai beste aldera?

—Ezj isatsa bustiko nuke.

—Neuk eramango zaitut bizkarrean.

Eta sinistu zion (eutson), sagutxoak igelari.
 Eta igelak, sagu gaxoaren anka bere ankari ariz
 Iotu₃, eta *.plaustal* uretara bota zuen bere burua₅,
 sagutxoa itotzeko asmotan. , •

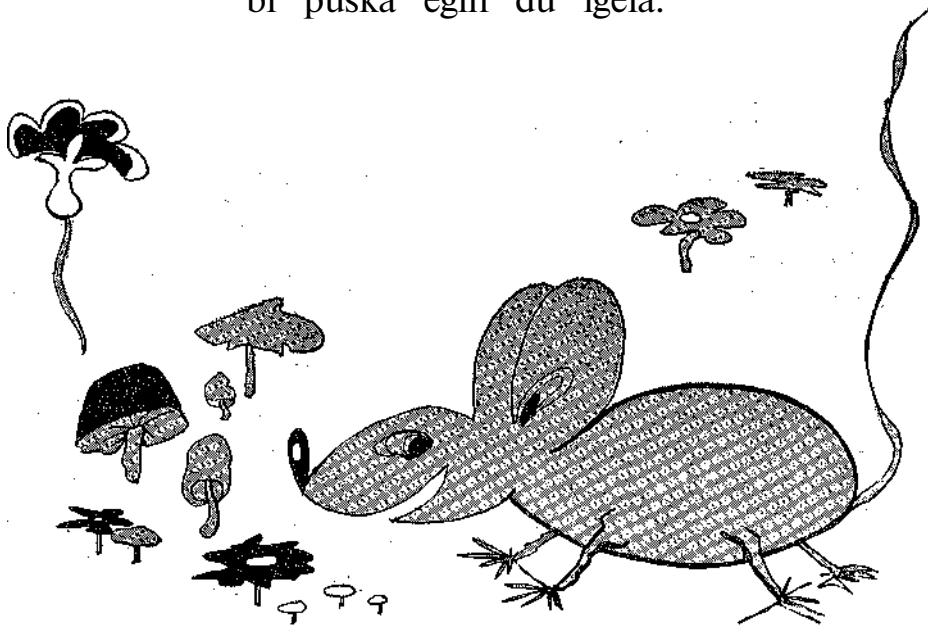
—Ay, ay! Itoko naizela!

ay., ay! Itoko naizela...!

Igelak aal zuan indar gúztia beera egiten
 zuan., eta sagutxoak aal zuan guztia gora.

Miruak sagutxoaren garrasiak entzun zituan,
 eta lasterka joan zan laguntzera.

—Igel petrala
 ao-zabala:
 sagua ito nai uan?
 nik sartuko aut zakuan.
 Eta esan duan bezela,
 bi puska egin du igeía.

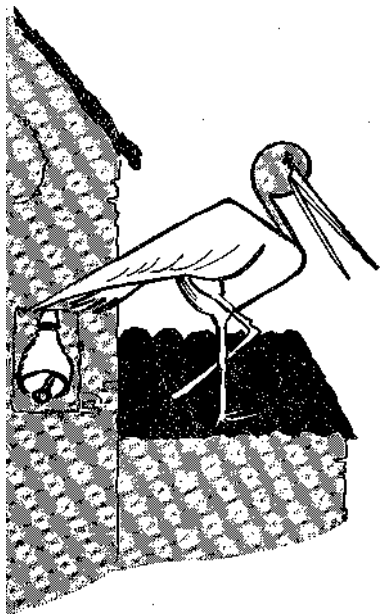

PINPIRIN-PINPIRIN

Maria Birjiña
 nexka zanean,
 goizean lan, eta
 arratsaldean
 jostera juten zan;
 eta bidean.,
 bear bada igaro
 larros-artean,
 ta larros-artetik
 igarotzean.,
 tximeletatxoak
 (zazpi batean)
 egatzen zioten
 buru-gaiñean
pinpirin-pinpirin
 koroï-antzean.

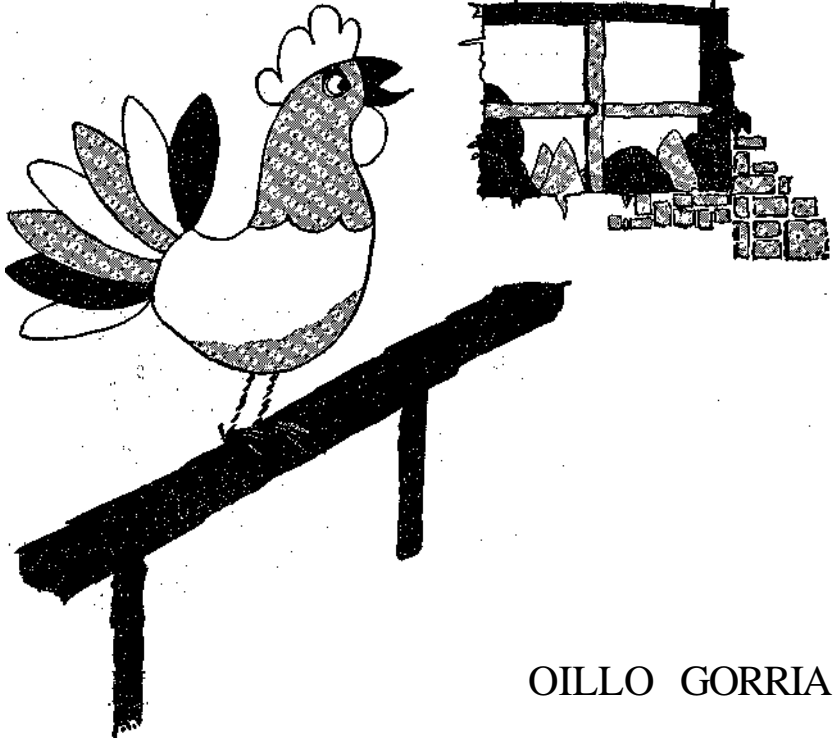
KANTA-KANTARI

Zingun-txori, ega-luze:
igo zaitez zerura;
eta eman Amatxori
eskutitz au eskura.
Esaiozu, eskutitzak
ba-duala erantzun[^]
baiña iñork ez beza jakin
neretzako zer dizun.

Kalean goitikan beera
bisagutxo an doaz,
txiru-liru, eta ttun-ttun,
soiñua jo-ta-joaz...
Atzetik irugarrena
iruretan bixkorrena
ankak arin jasoaz.

OILLO GORRIA

Oillo gorriak₃ lurrean aztarka ari zala (ziar-duala),, gari-ale bat arkitu zuan:

-f^Zein etorriko da nerekin sorora, gari-ale au emteSra?⁴

Eta aateak:

—Nola joango naiz ni?

Eta antzarak.

—Nekatu egiten naiz ni.

Eta orduan oillo gorriak:

—Neu joango naiz sorora, ereitera.

Garia azi eta eldu zanean, Oillo gorriak berriz erei:

—Zein etorriko da nerekin, garia errotara eramatera?

Eta aateak:

—Nola joango naiz ni?

Eta antzarak:

—Nekatu egiten naiz ni.

Eta Oillo gorriak orduan:

—Neu joango naiz₃ errotara eramatera.

Eta garia eio zutenean eta iriña egin Oillo gorriak berriz ere:

—Zein etorriko da nerekin, maidan (azpillean), ore-egitera?

Eta aateak:

—Nola joango naiz ni?

Eta antzarak:

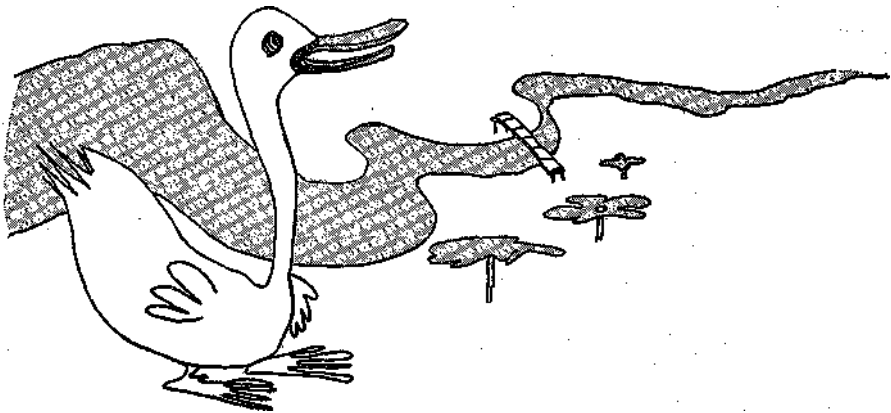
—^Nekatu egiten naiz ni.

Eta oillo gorriak orduan:

—Neu joango naiz, maidan₃ (azpillean), ore-egitera.

Eta maidan, (azpillean), ore egin zuanean, **Oillo** gorriak berriz ere:

Zein etorriko da nerekin, labean ogia erretze-
raí?

Eta aateak:

—Nola joango naiz ni?

Eta antzarak:

—Nekatu egiten naiz ni.

Eta Oillo gorriak orduan:

—Neu joango naiz., labean erretzera.

Eta ogia labean urre-kolore, urre-kolore, erre zanean., Oillo gorriak berriz ere:

—Zein etorriko da nerekin, ogi urre-kolore ederra jatera?

Eta aateak oiuka:

—Ni₃ ni. Zu beti nere laguna izan zera.

Eta antzarak:

—Ni₃ ni. Zu eta biok, gu beti adiskide izan gera.

Baiñan Oillo gorriak orduan:

—EZ., aate. Zu nola etorriko zera?

Ez, antzara. Zu nekatu egingo zera.

Soroan, neuk erein nuan;

errotara, neronek eraman nuan;

maidan, (azpillean); neronek oretu nuan;

labean, neuk erre nuan.

Ogi ederra orain, neretzat... eta nere txita txiki-txikientzat.

FRAILE ANTON'EN ASTOA

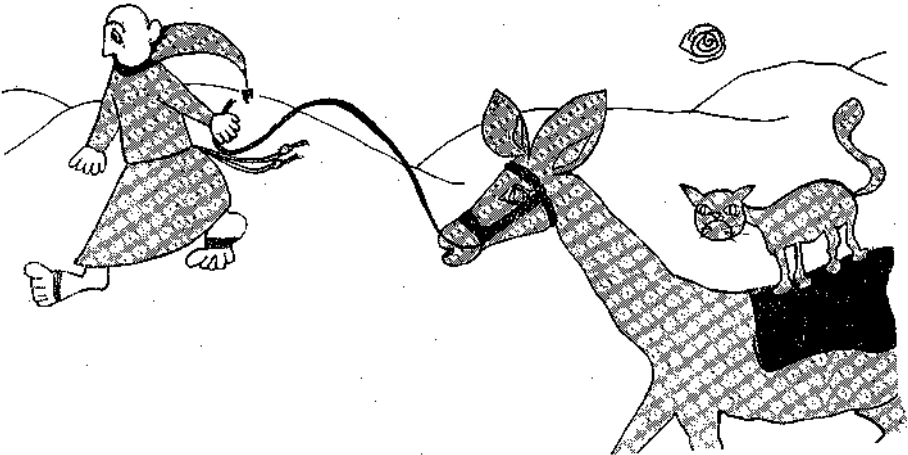
FRAILE ANTON'EN ASTOA

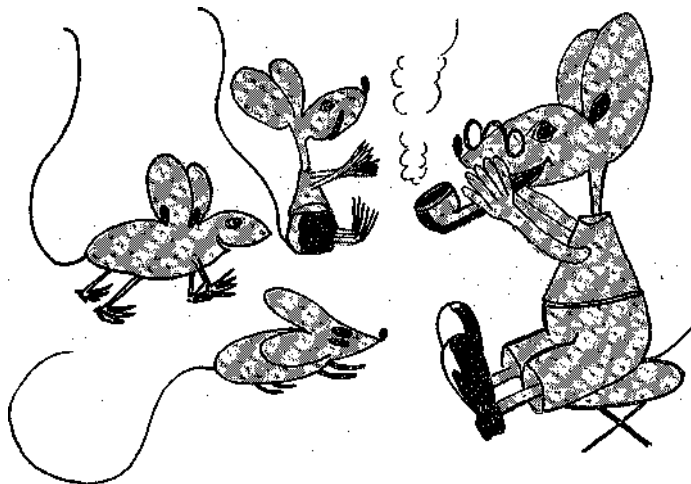
Fraile Anton'ek
astotxo bat du;
ta pozik dago
Frai Anton.

Asto-gaiñean
basta ederra;
basta-gaiñean
Zapiron.

«Arre» esanda
aurrera doa;
«so» esan eta
bertan lo.

Fraile Anton'ek
astotxo bat du;
ta pozik dago
Frai Anton.

SAGU ZAARRAREN ERESIA

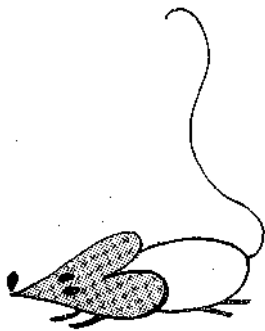
Zortzi sagu gazte
 zaar batekin...
 Zenbat urte zitun
 berak etzekin.

—Aiton: esan nola
 isats-motz zeran...
 Eta zarra asi zan
 betiko eran:

«Ta olaxe zun,
 ta olaxe zan...».
 Sukalde apain bat;
 ta sukaldean
 ni antxe nenbillen
 jan-kuxkuxean.
 Baiñan jan-ixpi bat
 etzan lurrean;
 erratza ari izana
 bait zan lanean.

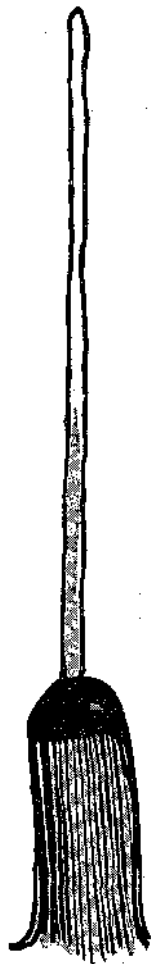
Ta olaxe zun,
 ta olaxe zan.
 Katu beltza lotan
 alki-gaiñean,
 naikoa jan, eta
 —gauza jakiña da
 zer gertatzen dan
 katua ba'dago
 ase-betea:
 sagua nagusi
 sukala utsean.
 Ta olaxe zun,
 ta olaxe zan.

Antxe nenbillen ni
 jauntxo antzean
 nere isats ederra
 arrasta atzean,
 txokoak miatzen
 egiñalean.
 Ta olaxe zun
 ta olaxe zan.

Erratzak azturik
 ordu onean,
 or begiz jotzen dut
 txoko batean
 gazta-pusketa bat;
 ta bat-batean...
 ori jakiña da
 gure artean...
 Ta olaxe zun₃
 ta olaxe zan.

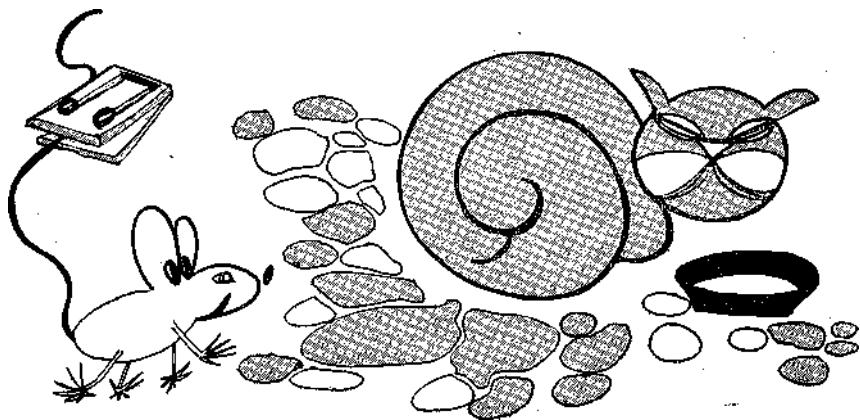

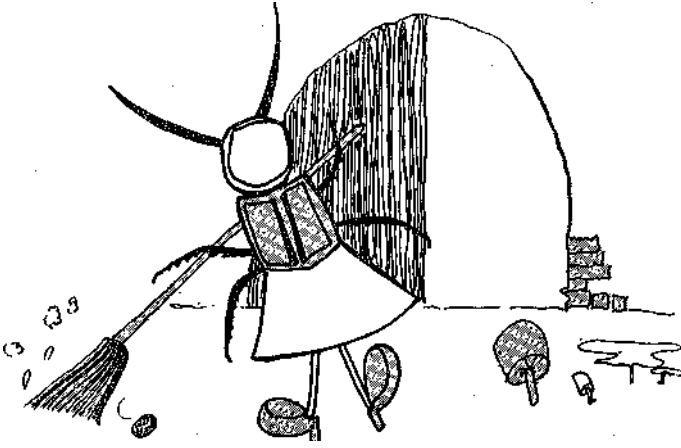
...ortzak zorroztuta
 zas! ezartzean,
 zepoa zarta zan
 nere ertzean...
 ...geroztik isatsik
 ez dut atzean.
 Ta olaxe zun,
 ta olaxe zan.

Ikasbide latza
 jardun motxean:
 «Laster ta azkarregi
 gabiltzanean,
 gerta giñezkela
 isats-gabea».

—Eta katu beltzak?

—Esna zanean,
 ia-ia jan ninduan
 grauska! batean.
 Ta olaxe zun,
 ta olaxe zan.

LABEZOMORROT XO

Bein batean, Labezomorrotxo'k, bere ataria garbitzen ari zala, txanpon bat arkitu zuan (eban) lurrean.

—Zer erosiko dut nik? zer erosiko? Goxoak?

—Ez; litxarreiria da.

—Urrak?

—Ez; litxarrerria da.

—Perkalezko gona?

—Bai; orixe. Ori zait (jat) neri atsegin...

Eta perkalezko gona erosi zuan, loratua.

Biamamonean, berriz ere ataria garbitzen ari zala, astotxo bat igaro zan andik:

—Labezomorrotxo: bai apain zaudela (zagozala)!

—Ondo egiña.

Ez diot (deutsat) iñori zor nere apaiña.

- Nai al duzu nerekin ezkondu?
 —Ea, nola (zelan) kantatzen duzun?
 —A... ru... a... ru...
 —Ai! ez₃ ez; izutu egingo nauzu.
 Oillartxo bat igaro zan biaramonean;
 —Labezomorrotxo: bai apain zaudela!

—Ondo egiña.

Ez diot (deutsat) iñori zor
 nere apaiña.

- Nai al-duzu ezkondu nerekin?
 —Ea₃ nola (zelan) kantatzen duzun?
 —Kukurruku! kukurruku!
 —Ai! ez, ez; izutu egingo nauzu.
 Eta biaramonean igaro zan, Sagutxo Etxe-
 berri:

- Labezomorrotxo: bai apain zaudela!

—^Ondo egiña.

Ez diot (deutsat) iñori zor
 nere apaiña.

- ^Nai al duzu nerekin ezkondu?
 —Ea, nola (zelan) kantatzen duzun?
 —Tzii... tzii... tzii...
 —Ola zait atsegin neri.

Eta ezkondu ziran Sagutxo eta Labezomorrotxo.

Eta, alako batean, Labezomorrotxo'k labera joan bear izan zuan; eta ola itz-egin zion (eutsion) bere Sagutxori:

—Kontuz. Ez[^] gero, igo lapikoaren ertzera; barrura erori, eta ito egingo zera.

Baiñan Sagutxo igo zan lapikoaren ertzera, eta₅ tupust! barrura erori zan.

Labetik etorri zanean, onela dio (diño) Labezomorrotxo'k:

—Nun da nere Sagutxo Etxeberri! nun da nere Sagutxo Etxeberri?

Baiñan etzuan arkitzen; alako batean ikusi zuan lapiko-barruan₃ irakiten₃ *gal-gal-gal*.

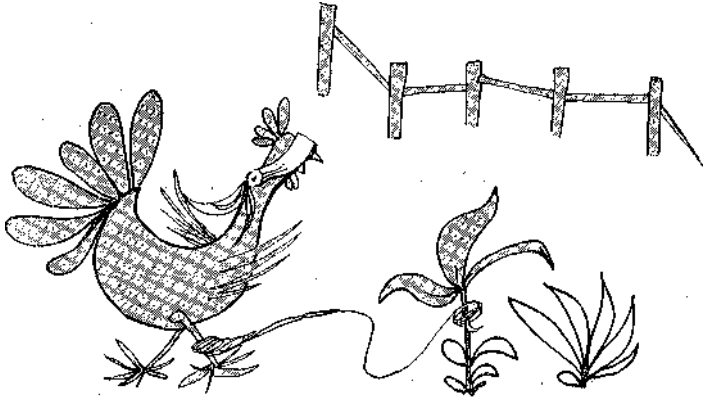
Aren negarrak orduan!

—Ai! ai! neresagutxoa!

Ai! ai! nere sagutxoa!

Sagutxo Etxeberri
lapikura erori;
ta Labezomorrotxo
negarrez Sagutxori,
negarrez Sagutxori.

OILLO ITXUA

Xangotik lotuta,
an dago oillotxo,
txitatxoak zaitzen
antxe, bai, gaxoa.

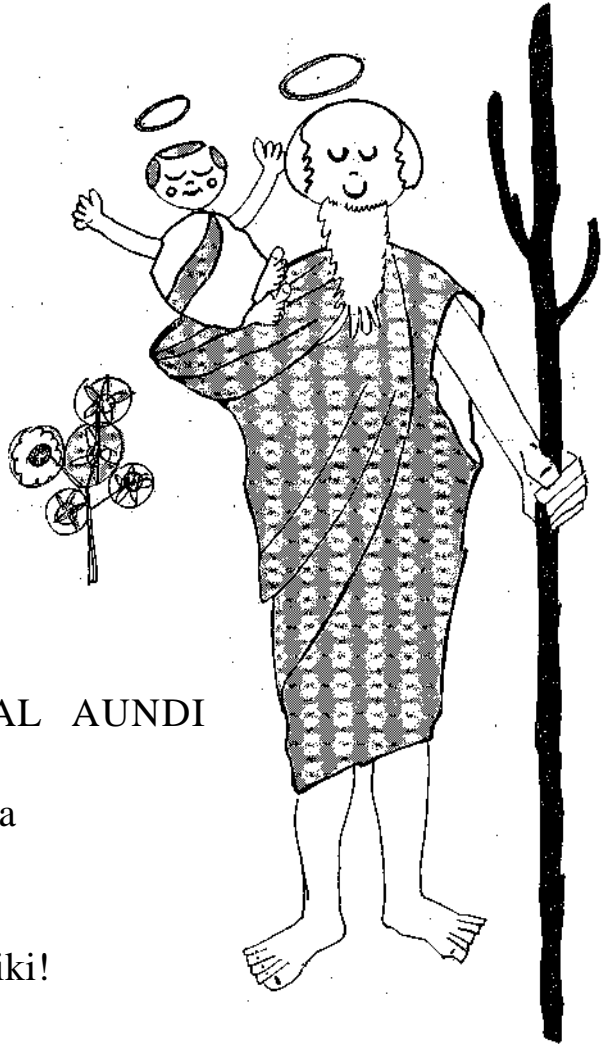
Josi eta josi
ari zanean,
txitaren mantala
josi naiean,
txita gabiraiak
eraman dio...

Oilloak negarrez
onela dio:

—Txita, txita, txita,
txita gaxoa!

Amatxo negarrez
urtzera doa...

Negar eta negar,
urtzen asita,
azkenik gaxoa
itsu geldi da.

SAN KRISTOBAL AUNDI

Aurra lepoan-da
ibaira joan da
Kristobal aundi.

—Ai! Jesus txiki!
Ez gero busti...!

Ez da, ez, bustiko,
ezin da busti;
eramaillea du
Kristobal aundi.

IGEL ARROXKOA

Igeri zebiltzan igelak uretan, eta kantarí:
—Rak! rak! rak!

Guztien artean bat zebillen, besteak baiño aundiago izan naiean, gorputza luzatu eta luzatu...

Idi bat etorri zan alako batean, ura edatera; eta igel lagunek igel arroari onela esaten zioten:

—^Ara, ara! Zu baiño aundiagoa da ori.

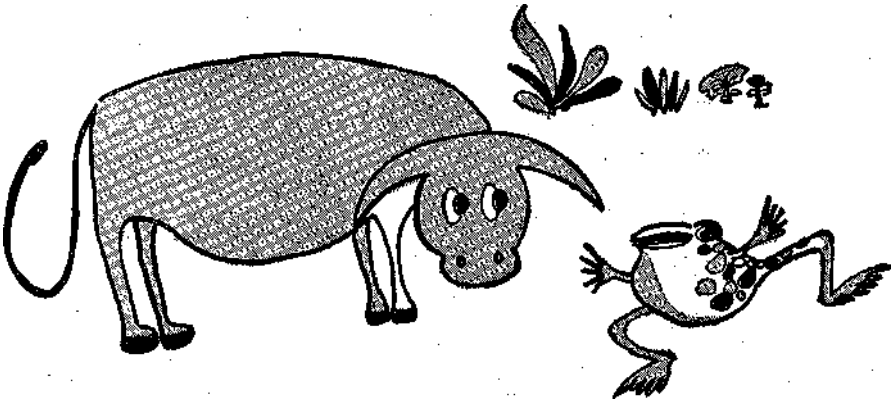
Igel arroak ikusi zuan (eban), ikusi, idia be-
ra baiño aundiagoa zala; eta₃ zurrut eta zurrut,
ura edan eta ura edan asi zan, bere burua za-
ragi bat bezela puztutzeraiño; eta orduan onela
galdetu zien (eutsen) laguneri:

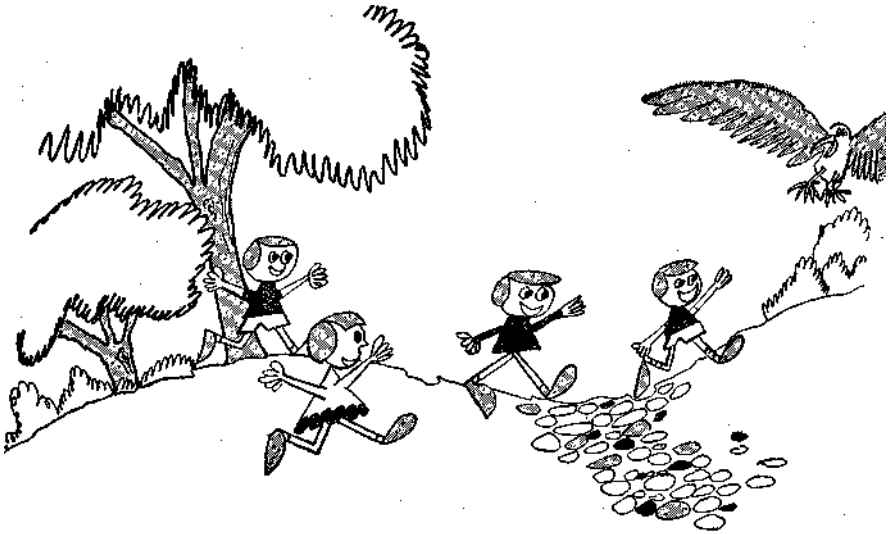
—Ba naiz, ala ez naiz idia bezain aundi?

—Ez₅ erantzun zioten (eutsen) lagunek; idia
aundiagoa, idia.

Eta, zurrut eta zurrut, ura edan eta ura édan
jarraitu zuan berriz ere; arik-eta; alako batean,
zart! milla pusketan lertu zan arte.

Beste igelak bildurtu ziran oso₃ eta aiek etzu-
ten izan nai idia bezain aundi.

MIRUAREN JOLASA

Goazen, goazen, baratzero,
an mirua ikustera.

Perrejilla janda
mirua etzan da.

Janda, janda, janda.

—Atzeko Marikita!

—Zer nai duzu nagusi?

—Ilik da₃ ala bizi da
miru gaizto, itsusi?

—Ilik da!

Goazen, goazen baratzero,
an mirua ikustera.

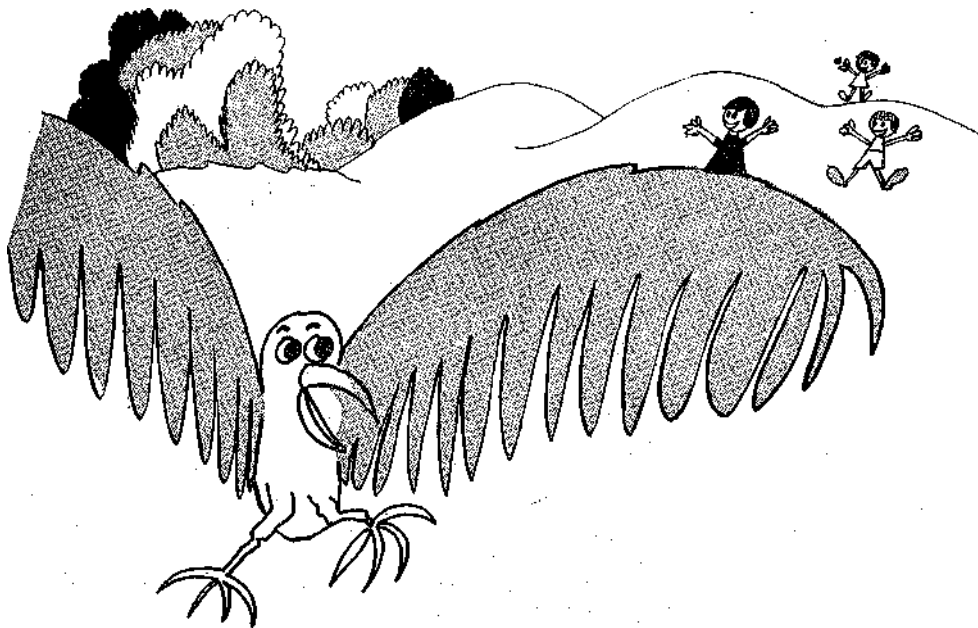
Perrejilla janda
mirua etzan da.

Janda, janda₃ janda.

—Atzeko Marikita!
—Zer nai duzu nagusi?
—Illik da, ala bizi da
miru gaizto, itsusi?
—Bizi da!

Goazen, goazen, azkar, azkar!
Zorrotz miruak atzapar.
Goazen, goazen, jator, jator;
atzetik oraintxe dator.

(Aurrak aurretik, eta mirua atzetik; arik-eta nor-
bait arrapatu arte, bere kabira eramateko).

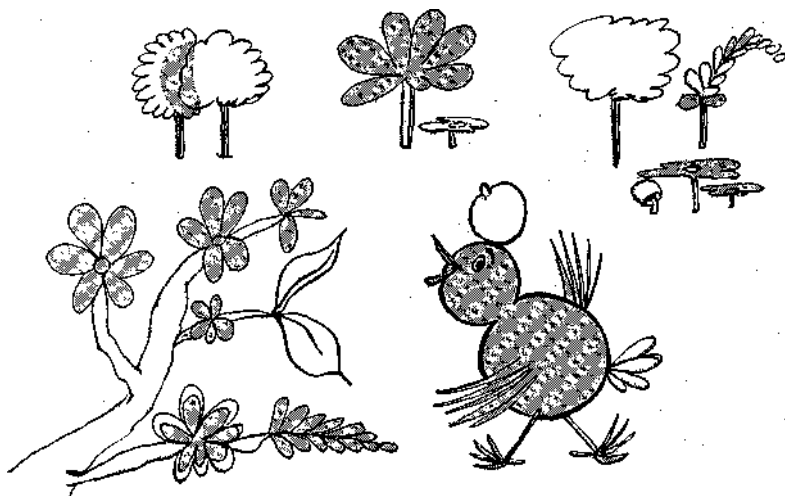
TXITA POLITA

Bein batean Txita Polita arizti batera joan zan ta₃ ezkur-ale bat erori ariztetik eta, *kaxk!* jo du buruan.

—Ene bada! •—esan zuan, zearo izutua—:
Zerua dator goitik beera.
Noan Erregeri esatera.

Eta ba-zijoan (zeian), joan; eta Oillo Po-
txolo topatu zuan (eban):

—Egun on, Txita Polita;
Nora zoaz, orren goiz jeikita?
—Zerua dator goitik beera,
eta Erregeri esatera...
—Noan ni ere, zukin batera.

Eta Oillo Potxolo eta Txita Polita, joan ba-zijoazen; eta Oillar Goiar topatu zuten (eben):

—Egun on₃ Oillo Potxolo eta Txita Polita; nora zoazte, (zoaze) orren goiz jeikita?

—Zerua dator goitik beera, eta Erregeri esatera...

—Noan ni ere, oro batera.

Eta Oillar Goiar, Oillo Potxolo eta Txita Polita joan ba-zijoazen; eta Aate Garate topatu zuten (eben):

—Egun on, Oillar Goiar, Oillo Potxolo eta Txita Polita; nora zoazte (zoaze), orren goiz jeikita?

—Zerua dator goitik beera, eta Erregeri esatera...

—^Noan ni ere₅ oro batera.

Eta Aate Garate, Oillar Goiar, Oillo Potxolo eta Txita Polita, joan ba-zijoazen; eta Antzar Mantzar topatu zuten (eben):

—Egun on₃ Aate Garate, Oillar Goiar, Oillo Potxolo eta Txita Polita; nora zoazte (zoaze), orren goiz jeikita?

—Zerua dator goitik beera₅ eta Erregeri esatera...

—Noan ni ere, oro batera.

Eta Antzar Mantzar, Aate Garate, Oillar Goiar, Oillo Potxolo eta Txita Polita, joan ba-zijoazen; eta Indioillar topatu zuten (eben):

—Egun on, Antzar Mantzar, Aate Garate, Oillar Goiar, Oillo Potxolo eta Txinta Polita: nora zoazte (zoaze), orren goiz jeikita?

—Zerua dator goitik beera, eta Erregeri esatera...

—Noan ni ere, oro batera.

